

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Annina Korhonen
Ona Makkonen

KASVUN KANSIO –MALLI RÄÄKKYLÄN
VARHAISKASVATUKSELLE

Opinnäytetyö
Marraskuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2018
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät

Annina Korhonen, Ona Makkonen

Nimeke

Kasvun kansio –malli Rääkkylän varhaiskasvatukselle

Toimeksiantaja

Rääkkylän päiväkoti

Tiivistelmä

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä kasvun kansio –malli Rääkkylän varhaiskasvatukseen. Työn tarkoituksena oli saada kasvun kansio osaksi päiväkodin arkea ja sitä kautta työvälineeksi varhaiskasvattajille ja näin ollen lisätä pedagogista dokumentointia ja osallisuutta.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä kunnan, varhaiskasvattajien ja vanhempien kanssa. Päiväkodilla järjestettiin neljä toimintatuokiota, joiden aikana kerättiin tietoa kasvun kansio –mallin tekoa varten. Lisäksi kysyttiin vanhempien toiveita kasvun kansioon lomakkeella ja haastateltiin varhaiskasvattajia. Rääkkylän hyvinvointilautakunnassa esiteltiin opinnäytetyönaihe ja pyydettiin toiveita lautakunnan jäseniltä. Näiden tiedonkeruumenetelmien pohjalta koottiin Rääkkylän päiväkodille oma kasvun kansio –malli.

Kasvun kansion avulla tuetaan pedagogista dokumentointia sekä lasten ja vanhempien osallisuutta. Kasvun kansion –malli kehittyi jatkuvasti työmenetelmänä toimintakauden aikana. Työntekijöiden mielestä mallikansio vaatii työyhteisöltä uudenlaista ajattelumallia.

Kieli
suomi

Sivuja 58
Liitteet 12
Liitesivumäärä 12

Asiasanat

varhaiskasvatus, kasvun kansio, pedagoginen dokumentointi

THESIS

November 2018

Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9

FI 80200 JOENSUU

Authors

Annina Korhonen, Ona Makkonen

Title

The Growth Folder -Model for the Early childhood education of Rääkkylä

Commissioned by

The early childhood education of Rääkkylä

Abstract

This thesis is a functional development project. The assignment was to develop a portfolio model or a growth folder model which is used in early childhood education in the municipality of Rääkkylä. The aim of this Bachelor's Thesis was to make the growth folder part of the day-care center's everyday life. The model is a tool which supports pedagogic documentation and participation.

The project was done in co-operation with the municipality, parents and educators. There were four functional events organized at the day-care center, which produced information and material for the growth folder model. In addition, parents' wishes were asked through a questionnaire and the educators were interviewed. The thesis was introduced in the welfare Board of Rääkkylä, and the members of the Board were asked their opinions about it. Based on data collection methods, the growth folder model for Rääkkylä daycare center was compiled.

The growth folder is a helpful tool for pedagogic documentation and children's and parent's participation. The growth folder develops all the time while using it as a tool during the term. Using the growth folder requires a new kind of thinking from the work community.

Language

Finnish

Pages 58

Appendices 12

Pages of Appendice 12

Keywords

early childhood education, portfolio, pedagogic documentation

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Varhaiskasvatus	7
2.1	Varhaiskasvatuksen lähtökohdat.....	7
2.2	Osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	8
2.3	Arviointi varhaiskasvatuksessa.....	11
2.4	Havainnoinnin merkitys ja Reggio Emilia pedagogiikka	12
2.5	Pedagoginen dokumentointi	14
3	Aiemmat opinnäytetyöt aiheesta	19
4	Opinnäytetyön lähtökohdat	21
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	21
4.2	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	22
4.3	Toimeksiantajan esittely.....	26
4.4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	27
5	Menetelmälliset valinnat	27
5.1	Havainnointi.....	27
5.2	Ryhmäkeskustelu.....	30
5.3	Kyselylomake	31
5.4	Dialogi.....	31
5.5	Palaute	33
5.6	Oppimispäiväkirja.....	33
6	Opinnäytetyön prosessin kulku	34
6.1	Kehittämistyön alkukartoitus	35
6.2	Kehittämiskohteen analysointi ja lupahakemukset	35
6.3	Kasvun kansion suunnittelu ja uuden toimintatavan tukeminen.....	37
6.4	Kasvun kansion käyttöönoton tukeminen ja koulutusilta varhaiskasvattajille	41
7	Toiminnallisten osioiden esittely	43
7.1	Toimintatuokiot	43
8	Opinnäytetyön arviointi.....	47
8.1	Tavoitteen toteutuminen	47
8.2	Tuotoksen arviointi	49
9	Pohdinta.....	50
9.1	Johtopäätökset.....	50
9.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	52
9.3	Kehittämistyön jatkumahdollisuuksia.....	55
9.4	Oman oppimisen ja ammatillisen kasvun pohdinta.....	55
	Lähteet	57

Liitteet

Liite 1	Toimeksianto
Liite 2	Tutkimuslupa
Liite 3	Tutkimustyön prosessi
Liite 4	Alkuhaastattelurunko
Liite 5	Lupahakemus vanhemmille
Liite 6	Ryhmähaastattelurunko
Liite 7	Kyselylomake vanhemmille

- Liite 8 Havainnointilomake
- Liite 9 Havainnointilomake
- Liite 10 Havainnointilomake
- Liite 11 Lopullinen havainnointilomake
- Liite 12 Koulutusillan palautekyselyrunko

1 Johdanto

Opinnäytetyömme lähti liikkeelle toimeksiantajamme Rääkkylän päiväkodin henkilökunnalta. Tavoitteena opinnäytetyössämme oli kasvun kansio malli Rääkkylän varhaiskasvatukselle ja tämän työvälineen avulla, lisätä päiväkodilla pedagogista dokumentointia sekä lasten, vanhempien ja varhaiskasvattajien osallisuutta. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi (Vilkkä, 2004, 9).

Osallisuuden merkitystä korostetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016). Osallisuus on monien tekijöiden summa ja se vaatii varhaiskasvattajilta tietoa ja taitoa siitä, miten osallisuutta toteutetaan ja millä keinoin lapsi saa kokea itsensä tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta. Kasvun kansio on väline, jonka avulla lapsen osallisuutta ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioimista voidaan lisätä. (Kangas ym. 2018, 19.) Kasvun kansio on väline toteuttaa pedagogista dokumentointia ja sen avulla varhaiskasvattajat pystyvät huomioimaan yksittäisen lapsen kasvua ja kehitystä paremmin.

Ajankohtaisuus, oma mielenkiintomme kasvun kansiota kohtaan ja toimeksiantajamme toiveet saivat meidät ryhtymään kehittämistyöhön yhdessä Rääkkylän päiväkodin kanssa. Avaamme opinnäytetyössämme varhaiskasvatuksen, pedagogisen dokumentoinnin ja osallisuuden teoreettista viitekehystä. Käsittelemme työssämme kasvun kansiota ja esittelemme muutaman aiemmin tehdyn opinnäytetyön aiheesta. Esittelemme opinnäytetyömme menetelmälliset valinnat ja toiminnallisen opinnäytetyömme prosessin kulun. Käymme työssämme läpi toiminnalliset osuudet ja arvioimme lopuksi tavoitteen toteutumisen ja valmiin kasvun kansion mallin. Lopussa pohdimme omaa ammatillista kasvuamme ja kansion jatkokehittämisasiheita.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Varhaiskasvatus on Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa ja ensimmäinen askel kasvatus- ja koulutusjärjestelmässä, mikä edesauttaa elinikäisessä oppimisessa. Se on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Lapsella on oikeus saada korkeatasoista varhaiskasvatusta, joka tukee kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimisen edellytyksiä. Varhaiskasvatus edesauttaa koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista, koska se on tarkoitettu kaikille lapsille ja opetussuunnitelmat toimivat jatkumona perusopetuksen opetussuunnitelmille. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia; tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Siinä tulee varmistaa lasta kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Sen tulee turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä.

Varhaiskasvatus antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja edistää sukupuolten tasa-arvoa. Sen tarkoituksena on antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Lähtökohtana on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksen tulee toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2 a § 580/2015.)

Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatusta sekä vastaa osaltaan lasten hyvinvoinnista. Sitä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu, jonka

tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksen järjestäjät laativat valtakunnallisten suunnitelmien pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joissa voi olla täydennyksiä lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämiin tavoitteisiin tai sisältöihin. (Opetushallitus 2016, 8-9.) Varhaiskasvatussuunnitelma tarkistetaan kahdesti vuodessa ja sen tulisi elää arjen mukana sekä sitä tulisi tarpeen mukaan muokata pitkin vuotta. Tämä on kuitenkin monen varhaiskasvattajan mielestä liian työlästä. Ryhmien suunnittelussa voi olla haasteellista kuljettaa jokaisen lapsen yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa mukana, joten suunnittelussa käytetään usein yhteisiä tavoitteita. Paperitöiden määrä siirtää kasvattajaa loitommalle lasten luota. Havaintoja on hyvä kirjata muistiin, mutta vuorovaikutusta lasten kanssa ei tule kuitenkaan unohtaa. (Kalliala 2012, 111-114.)

Varhaiskasvatuksen oppimisen alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet auttavat varhaiskasvattajia suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogista toimintaa ja sen tavoitteita yhteistyössä lasten kanssa. Alueet eivät ole toisistaan irrallisia kokonaisuuksia vaan niitä käytetään yhdistäen eri aihealueita ottaen huomioon lapsen kiinnostuksen kohteet. (Opetushallitus 2017, 39.)

2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsen kuuleminen ja osallisuuden merkitys ovat kasvaneet yhteiskunnan eri palveluissa. Näin on tapahtunut varsinkin varhaiskasvatuksessa. Lapsen oikeuksien sopimus turvaa lapsen oppimiseen ja yhteisölliseen toimintaan liittyviä periaatteita ja käytäntöjä. Sopimuksessa keskeisinä asioina ovat kuulluksi tuleminen, toimijuus ja osallisuus. Osallisuus on vastavuoroista toimintaa muiden läsnä olevien kanssa, jossa lapsella on mahdollisuus tietoisesti vaikuttaa sosiaalisessa ympäristössään. Lapsella tulee olla mahdollisuus kertoa omat mielipiteensä ja saada tietoa mielipiteidensä tueksi. (Opetushallitus 2016, 24.)

Kasvattajien velvollisuus on suunnitella toimintaa lapsen edun mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki 580/2015, §11). Lapsella on oikeus kehittyä, leikkiä, liikkua, oppia, osallistua ja vaikuttaa. (Kinney & Wharton 2008, 2.)

Jotta lapsen osallisuus toteutuisi arjessa, kasvattajien on keskityttävä niihin pedagogisiin välineisiin ja keinoihin, joilla osallisuutta kehitetään. (Leinonen 2014, 16.) On tärkeää, että lapsi kokee olevansa merkityksellinen ja tärkeä omana itsenään ja että, toisetkin nauttivat hänen seurastaan. Lapsen tarpeiden tulee myös täyttyä, hänen tulee saada tukea oppimiseen ja hänen on tunnettava olonsa turvalliseksi. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa asioihin sekä ymmärtää, mitä merkitystä hänen valinnoillaan on. Omatoimisuuden harjoittelussa lapsi kokeilee taitojaan ja rajojaan. Lapsen tulee myös kasvaa vastuuseen opettelemalla kasvattajien ja toisten lasten kanssa, millaisia seurauksia hänen teoillaan ja päätöksillään on. Lasta tulee myös opettaa ympäristön ja yhteisön yhteiseen tulkitsemiseen ja jakamiseen kaikkien kanssa. (Kinney & Wharton 2008, 2-3; Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 17-18; Venninen & Leinonen 2018, 1.)

Vaikka lasten osallisuus on tärkeää, on toiminnan oltava aikuisjohtoista. Lapset eivät voi johtaa toimintaa ja tämä on syytä muistaa toimintaa suunniteltaessa. Aikuisjohtoisuus yhdistää lapsilähtöiseen työskentelytapaan, joka painottaa lasten mahdollisuuksia omakohtaisten merkitysten luomiseen sekä antaa lapsille mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Kasvattajan ei tule käyttää peitettyä valtaa, koska tämä voi olla vahingollista aidolle ja suoralle vuorovaikutukselle. (Kalliala 2008, 20; Kalliala 2012, 47-48.) Suomalaisissa päiväkodeissa lapsilähtöisyyden merkitys käytännössä on aikuisen toiminnan kannalta usein epäselvää. (Kalliala 2008, 24.) Vaikka osallisuus on painoarvoltaan merkittävässä roolissa, nykyisessä varhaiskasvatuslaissa voi muutos olla hidasta. Alasuutarin ja Karilan (2009, 44) mukaan kasvatuksen käytännöt ja ihmisten arkikäsitteet muuttuvat hitaasti. Varhaiskasvattajat ovat myös huolissaan siitä linjaavatko käsitteet liikaa kasvatusta lasten toiveista ohjautuvaksi niin, että kasvattajien osaamiselle tai oppimistavoitteiden mukaiselle toiminnalle ei jää tarpeeksi tilaa. (Hytönen 1992; Kinos 2002, 45.)

Osallisuus päiväkodin arjessa on osallistumista rutiineihin ja perustoimintoihin, joissa lapsi on toimijana. Osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja ryhmätoiminnassa on vuorovaikutusta ja yhteistä sekä tasa-arvoista toimintaa ryhmässä. Kokemuksena se on lapsen henkilökohtainen kokemus päiväkotiyhteisössä. Osallisuus päiväkodissa rakentuu lapsen, aikuisen ja ryhmän välisessä vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksessa on kyse kasvavan yksilön ja varhaiskasvattajan välisestä valtasuhteesta. Kasvattajan henkilökohtaiset näkemykset, kulttuuri ja aika määrittävät valtasuhdetta. Valtasuhteen laatu vaikuttaa siihen, miten itseohjautuvasti lapsen ajatellaan eri ikävaiheissa kykenevän toimimaan ja miten hänen toimintojaan ohjataan. Kasvatuksen ajatuksena voi olla kasvattaa lapsia osaksi yhteiskuntaa, mutta ajatus saattaa aiheuttaa sen, ettei lapsuutta arvosteta. Lapset eivät ole passiivisia osapuolia vaan arjen tulisi rakentua vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Lapset hakevat myös valtaa ja omaa tilaansa vuorovaikutuksessa. (Hujala & Turja 2016 41-43.) Lapsen tulee päästä osallistumaan kasvatustoiminnan ja ympäristöjen suunnitteluun, rakentamiseen ja arviointiin. Osallisuuden toteutumisella on tiettyjä perusedellytyksiä. Niitä ovat kieleen ja kommunikaation, tiedonsaantiin ja materiaaliin resursseihin liittyvät ehdot sekä tunnetason tekijät ja luottamus itseensä sekä muihin. (Hujala & Turja 2016, 43-50.)

Pienelle lapselle voidaan tarjota varteenotettavia vaihtoehtoja, joista hän voi valita mieluisimman. Lasten osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoittamista lapsia kohtaan. Lasten päästessä pohtimaan näkemyksiään ja kokemuksiaan sekä ideoimaan asioita, heidän kykynsä ajatella kehittyy. Käsitys itsestä selkiytyy ja itseluottamus kasvaa sekä yhteiselossa tarvittavat taidot kehittyvät osallisuuden kautta. Osallisuutta on vastustettu varhaiskasvatuksessa, koska lapsia ei pidetä kykenevinä vaikuttamaan omiin asioihinsa. Kasvattajat ovat myös huolissaan siitä, että heidän auktoriteettiasemansa horjuu, jos lapset ovat paljon äänessä. Lasten osallisuuden toteuttaminen voi tuntua kasvattajasta paljon resursseja vaativalta. (Stenvall & Seppälä 2008, 53.) Muutoksen tulee lähteä aikuisten omista asenteista ja lasten osallisuuden merkityksen ymmärtämisestä. Asenteen muutoksen myötä pystytään kehittämään toimintaa käytännössä. (Kirby 2003, 53.) Tarvitaan myös uskallusta heittäytyä uusiin asioihin lasten kanssa (Turja 2007, 53).

2.3 Arviointi varhaiskasvatuksessa

Päivähoidon tavoitteena on laadukas varhaiskasvatus ja sen kokoaikainen kehittäminen. Näin ollen arviointi kuuluukin laadukkaaseen varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Arvioinnin tulee olla lapsilähtöistä ja sen tulee perustua lapsen toiminnan havainnointiin ja dokumentointiin sekä lasten omaan arviointiin ja itsearviointiin. Sen tulee olla apuna tukemassa lapsen kehitystä ja auttaa lasta oppimaan uusia asioita ja taitoja. Sen avulla tuetaan ja seurataan lapsen oppimista ja kehitystä, siksi se on tarkoituksenmukaista. Se on tukena lapsen persoonallisuuden ja itsetunnon kehittymiselle ja se perustuu tiiviisti yhteistyöhön kasvattajan ja perheen välillä, tarkoituksena tukea ja kannustaa lasta myönteisellä tavalla. Siinä tulee keskittyä myös lapsen vahvuuksiin ja palautetta tulee antaa myös lapsen taidoista, eikä suunnata huomiota vain lapsen heikkouksiin ja siihen missä hän mahdollisesti tarvitsee tukea. (Kupila 2004, 4-5.)

Arviointi on toimintamuoto, jossa kasvattajat hankkivat tietoa lapsesta ja siitä ympäristöstä, missä lapsi toimii. Siitä saatu tieto perustuu paljolti havainnointiin, näin ollen arviointi ja havainnointi kulkevat käsikädessä. (Hujala & Turja 2011, 59.) Myös arvioinnissa tulee lasta kuulla ja antaa lapsen osallistua omaan arviointiinsa. Näin vaikutetaan pedagogiikan laatuun ja lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. (Turja 2010, 59.) Arvioinnin avulla tunnistetaan lapsen mahdollinen tuen tarve ja siten havaitaan esim. oppimisvaikeuksia. Lapsen kehitykselle ja oppimiselle on tärkeää, että lapsi saa itse arvioida omaa toimintaansa. Samalla lapsen oma ajattelu ja reflektointitaidot kehittyvät ja lapsen minäkuva rakentuu monipuoliseksi ja lapsen tietoisuus omasta itsestään lisääntyy. (Hutchin 2006, 59.)

Arvioinnin avulla suunnitellaan lapsikohtaisia tavoitteita ja toimintaa ja se toimii kasvattajien ”työkaluna” suunnitellessa laadukasta varhaiskasvatusta ollen yhteistyön väline päiväkodin ja kodin välillä. Sen perimmäinen tarkoitus on tukea ja edistää lapsen oppimista. Arvioinnissa painottuu lapsen oppimisen edistyminen ja sen seuraaminen ja tätä toteutetaan jokapäiväisellä lapsen oppimisen havainnoinnilla. Arvioinnista saatu tieto auttaa kasvattajia

toteuttamaan lapsilähtöistä suunnittelua ja jokaisen lapsen oppimistarpeiden huomioimista ja sen avulla kasvattajat pystyvät kehittämään omaan työhönsä ja varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 59-60.)

Pedagogiikan arviointi ja varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu eivät ole vain kasvattajan tehtävä. Ne tulee nähdä prosessina, johon kasvattajat ja lapset yhdessä osallistuvat. Lapsen oma osallistuminen arviointiin toimii lähtökohtana. Lapsen omia näkemyksiä ja tarpeita kuunnellaan ja ne otetaan huomioon suunnitellessa kasvatusta ja opetusta. (Heikka ym. 2009, 81.) Lapsi on aloitteellinen ja valintoja tekevä toimija, joka rakentaa ymmärrystä ja omia mielikuvia omasta elämästään ja ympäristöstään. Lapsi hankkii tietoa itsenäisesti ja oppii toimimalla itse. Arviointiin osallistumalla autetaan lasta tulemaan tietoiseksi omasta ajattelustaan. Lasten näkökulmien huomioon ottaminen haastaa kasvattajat kyseenalaistamaan omaa toimintaansa ja tarpeen tullen muuttamaan sitä. (Kupila 2004, 10-11.)

Suunnittelu ja arviointi ovat yhteydessä toisiinsa varhaiskasvatuksessa koko toimintakauden ajan. Jatkuvan arvioinnin avulla pystytään takaamaan tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien mukautuminen lapsen yksilöllisen kehityksen ja oppimisen etenemiseen. Lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa on ollut yleisesti ajatuksena löytää koko ryhmälle yhteiset tavoitteet. Tavoitteellisuus on usein liitetty toimintatuokioihin, mutta myös päivähoitolla kokonaisuudessaan on tavoitteet. Näihin tavoitteisiin on pyritty usein valmiiden suunnitelmien ja ikäkauteen perustuvan opetuksen kautta. Näin ei tulla huomioineeksi toiminnan mielekkyyttä lapsiyksilöiden kannalta ja pedagogiikasta voi tulla mielikuvituksetonta. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski ja Nivala 1998, 101-102.)

2.4 Havainnoinnin merkitys ja Reggio Emilia pedagogiikka

Havainnoimalla saatu tieto on kaiken lapsilähtöisen toiminnan lähtökohta. Havainnointi lisää tietoa ja lapsilähtöisyyttä varhaiskasvatuksessa. Se auttaa kasvattajaa tuntemaan lapsen paremmin ja ymmärtämään tämän käyttäytymisen

syitä. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista, kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ja kasvattaja pystyy näiden tietojen pohjalta suunnittelemaan varhaiskasvatuksen toimintaa lapsilähtöisesti. Havaintojen kautta saadaan myös tietoa siitä, miten lapsen ja lapsiryhmän kanssa tulisi toimia. Havainnoinnin vähyyttä varhaiskasvatuksessa perustellaan usein kiireellä ja suurilla lapsiryhmillä, lapsen kehitys on nopeaa ja satunnainen havainnointi ei anna oikeaa kuvaa lapsen kehityksestä. Säännöllinen havainnointi on tärkeää, jotta jokaisen lapsen tarpeet tulevat tietoon ja toimintaa pystytään suunnittelemaan niiden pohjalta. (Koivunen & Lehtinen 2016, 12-13.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee havainnoida, miten ja missä tilanteissa lapsen oppiminen tulee esille. Yleensä havaintoja tehdään kasvattajan ohjaamissa tilanteissa, kuitenkin satunnaiset havainnot eivät auta kasvattajaa riittävästi arvioimaan lasta ja hänen oppimistaan. Kasvattajan tulisi havainnoida lasta suunnitellusti ja tietyn väliajoin ja hänen tulisi asettua havainnoimaan lapsen tekemisiä, puhetta, leikkiä jne. Tärkeä osa havainnointia on niiden ylös kirjaaminen. Koko varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulisi sitoutua havainnointiin ja sopia yhdessä säännöt ja työtavat, miten havainnoimista toteutetaan ja dokumentoidaan. Havainnointi on arvioinnin perusta, ja vain säännöllisellä havainnoinnilla pystytään saamaan lapsilähtöistä tietoa siitä, mikä on juuri tälle lapselle ominaisin tapa oppia ja miten hän toimii arjen eri tilanteissa. Tämän menetelmän avulla saadaan tärkeää tietoa siitä, miten lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistymistä voidaan tukea vielä paremmin ja monipuolisemmin. (Gyekye & Nikkilä 2013, 28-29.)

Loris Malaguzzi on Reggio Emilia –kasvatussuuntauksen johtohahmo ja kehittäjä. Reggio Emiliassa tärkeänä osana lasten havainnointi ja havaintojen dokumentointi. Dokumentointi tekee lapsen oppimisen näkyväksi ja rohkaisee oppimisessa. Dokumentoinnin apuna voidaan käyttää valokuvia, muistiinpanoja ja videoimista. Lapsi on mukana oppimistaan koskevissa asioissa ja vuorovaikutuksessa opettajien kanssa. Opettajat ja lapset luovat yhdessä oppimisympäristön, joka tukee sekä kehittää lapsen oppimista. Näin opetussuunnitelma ei ole ainoastaan opettajien tehtävä, vaan lapset vaikuttavat myös sen tekemiseen. (Rinaldi, 53; Kinney-Wharton 2008, 6.)

Reggio Emilia -päiväkodeissa toteutetaan toiminnan dokumentointia mm. kirjoittamalla muistiin lasten keskusteluja, videoimalla ja valokuvaamalla lasten toimintoja. Reggio Emilia-päiväkodeissa tallennetaan lasten töitä ja erilaisten projektien etenemistä. Jokaiselle lapselle kerätään "kasvun kansio", johon kirjataan lapsen kehitystä ja toimintoja koskevia asioita sekä liitetään mukaan lapsen tekemiä töitä ja hänestä otettuja valokuvia. Päiväkodit keräävät itselleen myös arkistoa erilaisista kokemuksista ja toteutuneista toiminnoista (Liimola & Voutilainen 1993, 97.) Reggiolaiset pitävät havainnointien ym. dokumentointia äärimmäisen tärkeänä jo senkin takia, että ihmisen muistin ollessa rajallinen, lapsesta saadut tiedot häviävät helposti. Kun havainnot on dokumentoitu auttaa se omalta osaltaan kasvatuksen suunnittelussa, arvioinnissa ja yhteistyössä vanhempien kanssa. (Hujala ym. 1998, 89; Kola-Torvinen 2005, 76.)

2.5 Pedagoginen dokumentointi

Varhaiskasvatuksen kuuluminen opetusministeriön alaisuuteen on herättänyt huolta varhaiskasvatuksen "koulumaistumisesta" eli siitä, että koulupedagogiikka siirtyisi jo yhä pienempien lasten elämään. Varhaiskasvatuksessa tuleekin varoa turhaa kouluaineiden korostamista, mutta niitä ei tule jättää poiskaan. (Kalliala 2012, 122.) Pedagogiikan tulee näkyä kaikessa arjen toiminnassa. Lapselle on muodostettava eheä ja hyvä päivä. Lasten ja aikuisten osallisuus ohjaa suunnittelua ja arjen pedagogiikkaa. Yleensä varhaiskasvatuksessa lähdetään sisällöistä käsin menetelmiin, sitten tavoitteisiin ja lopulta havaintoihin. Kokonaisvaltaiset suunnitelmat ohjaavat kasvattajia jokapäiväisissä tilanteissa. (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2014, 59-60.)

Liian tiukat aikataulut ja päivärytmit voivat toisaalta estää osallisuutta. Suunnitelmat voivat vahvasti määrittää toimintaa ja lasten aloitteille ei jää tilaa. (Venninen, Leinonen & Ojala, 2010, 5.) Pedagogisen dokumentoinnin avulla aikuiset ja lapset neuvottelevat yhteistyössä oppimisesta ja pystyvät rakentamaan parempia oppimisympäristöjä suunnitelmien sisällä. On myös tärkeää rohkaista lapsia ajattelemaan, harkitsemaan ja työskentelemään

ideoidensa puolesta. Kasvattajat ja lapset ovat siis vastavuoroisia yhteistyöntekijöitä ja tutkijoita. (Kinney & Wharton 2008, 8.) Varhaiskasvatuksessa dokumentoinnin avulla tallennetaan sitä, mitä on tehty. Dokumentoinnilla on erilaisia merkityksiä lapsille, vanhemmille ja henkilökunnalle. Lapselle ne ovat yleensä muistoja elämän alkutaipaleesta. Vanhemmille dokumentointi avaa sitä mitä päiväkodissa tapahtuu, sillä aikaa, kun he ovat poissa. Henkilökuntaa dokumentointi auttaa pitkäjänteisessä suunnittelussa. (Kinney & Wharton 2008, 8-9; Kalliala 2012, 202; Smeds 2018.)

Pedagogisen dokumentoinnin ja havainnoinnin merkitys on tärkeää, jotta toiminnan päämäärät pääsevät paremmin esille. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan nostaa näkyviin eri alueita ja tarkastella niitä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjen kautta. (Kinney & Wharton 2008, 8-9.) Näin voidaan huomata, mikäli jokin osa-alue on jäänyt liian vähäiselle huomiolle. Pedagogista dokumentointia sekä havaintoja käytetään arvioinnin ja suunnittelun apuvälineenä. (Rinaldi 2006, 57; Heikka ym. 2014, 61; Smeds 2018.) Pedagogisen dokumentoinnin kautta vanhemmat myötävaikuttavat varhaiskasvatukseen luontaisesti, koska heitä ei suorasti houkutella tai painosteta osallistumaan, vaan he voivat nähdä asioita, joihin he haluaisivat tehdä muutosta. Sen kautta vanhempi pystyy myös oppimaan lapsestaan uusia asioita, joita ei välttämättä kotona tulisi esille. Pedagoginen dokumentointi lisää sekä helpottaa kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä. Lisäksi se luo syvempää ymmärrystä osapuolien kesken. Vanhemmat myös kiinnostuvat enemmän lapsensa oppimisesta sekä voivat innostua osallistua aktiivisemmin päiväkodin toimintaan esimerkiksi järjestämällä erilaisia projekteja tai tapahtumia. (Rinaldi 2006, 59; Kinney & Wharton 2008, 11,60.)

Pedagoginen dokumentointi auttaa varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä ja se tapahtuu jatkuvassa prosessissa. Havainnot kirjataan dokumenteiksi ja niiden avulla arvioidaan, miten pedagoginen toiminta on onnistunut. Se osallistaa lapsia ja heidän huoltajiaan toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. (Smeds 2018.) Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa lapsen elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, oppimisesta sekä tarpeista.

(Opetushallitus 2017.) Tämä helpottaa lapsiryhmän toiminnan seuraamista konkreettisesti ja monipuolisesti. Dokumentteja voivat olla esimerkiksi valokuvat, lapsen tekemät piirrokset tai henkilökunnan tekemät havainnot, joiden pohjalta yhdessä lasten ja huoltajien kanssa voidaan seurata lasten kehitystä ja oppimista. (Hendrick 1997, 60-61; Rinaldi 2006, 57-58; Mäkelä 2015.)

Pedagoginen dokumentointi on suunnitelmallista ja tavoitteena on, että henkilökunta oppii tuntemaan lapsen ja ymmärtää tämän tarpeet. Henkilöstö pystyy myös paremmin ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä lasten ja henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen laatua. Tietojen avulla voidaan parantaa työtapoja, oppimisympäristöjä, toiminnan tavoitteita, menetelmiä ja sisältöjä paremmin lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Pedagogisen toiminnan arvioinnissa on tärkeää, että dokumentit ovat kerätty pidemmältä aikaväliltä. Henkilöstö pystyy myös tekemään itsearviointia pedagogisen dokumentoinnin avulla. (Opetushallitus 2016, 37.) Työkäytännöt voivat muuttua, kun kasvattajat havaitsevat kehittämistarpeensa. Muutos voi olla haasteellista ja edellyttää pitkääkin aiheen käsittelyä. (Koivunen & Lehtinen 2016, 118.)

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on erilaisten näkökulmien ja merkitysten etsiminen. Lapsi ja vanhemmat ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja heidän näkemyksiensä tulisi vaikuttaa siihen, mitä varhaiskasvatuksessa tehdään. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tämä voidaan tehdä mahdolliseksi. Kaikkia lasten ja vanhempien ideoita, toiveita tai tavoitteita ei pystytä syystä tai toisesta toteuttamaan. Nämä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Vanhempien ja lasten ei tarvitse olla suunnittelun ja toteutuksen asiantuntijoita. Varhaiskasvattajan tehtävä on hyödyntää tietoja ja näkökulmia varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kun tiettyjä asioita halutaan selvittää tarkemmin, voidaan kohdennetun dokumentoinnin avulla syventyä monipuolisemmin lapseen esimerkiksi haastattelun avulla. (Rintakorpi 2017, 28; Smeds 2018.)

Portfolio voi sisältää yksilöllisiä ja yhteistoiminnallisesti toteutettuja töitä. Työt voivat liittyä yhden tai useamman oppimisen alueelle, kuten aihe-, tieto- tai taito kokonaisuuteen. (Yancey 1992, 11.) Portfolioon valitaan kasvun ja oppimisen

prosessia kuvaavia asioita. Tärkeää olisi, että tekijä päättäisi itse portfolionsa sisällöstä ja muodosta. (Niikko 2000, 50-63.) Keskeisintä ei ole portfolion ulkoinen muoto vaan tuottamis-, valikointi- ja arviointiprosessi, jossa arvioidaan sisältöä ja laatua tavoitteiden sekä painotusten näkökulmasta. (D' Aoust 1992, 12.) Portfolio voi kulkea lapsen mukana tämän muuttaessa toiselle paikkakunnalle ja sen avulla saadaan tietoa lapsen osaamisesta, kiinnostuksen kohteista ja tavoitteista. (Linnakylä, Pollari & Takala 1994, 12.) Portfolio-toiminnan keskeisiä tavoitteita on lapsen itsetunnon eli itsetuntemuksen, -luottamuksen ja -arvostuksen edistäminen. Itsearviointi on itsetunnon kehittämisen väline. (Linnakylä ym. 1994, 22; Niikko 2000, 50-63.) Portfolio mahdollistaa reflektion ja se kehittää henkilön tietoisuutta opitusta ja on väline oman kasvun tarkasteluun. (Niikko 2000, 34.) Portfoliosta ei ole yhtä ainoa oikeaa mallia vaan jokainen voi luoda omanlaisensa portfolion tarpeidensa ja mieltymystensä mukaan (Yancey 1992, 53). Saman ryhmän lasten portfolioit ovat erilaisia, sillä lapsetkin ovat erilaisia. Olennaista portfoliossa on, että työt ovat aina tarvittaessa saatavilla ja helposti käsiteltävissä. (Linnakylä ym. 1994, 55-57.)

Portfoliolla on selvä tarkoitus ja tehtävä. Se on väline, jolla sen tekijän persoonallisuus tulee esiin. (Niikko 2000, 14.) Portfolion kokoaminen ei ole ongelmaton. Sen kerääminen voi teettää paljon työtä ja ajan puutteen takia voidaan joutua luopumaan joistakin asioista. Vaarana portfolion kokoamisessa on, että vain parhaat lapsen työt laitetaan portfolioon tai aiheet ovat hyvin samankaltaisia, jolloin jotain oppimisen kannalta oleellista voi jäädä huomaamatta. Lapsen itsearviointi voi olla myös haastavaa ja sen opettaminen lapselle on olennaisen tärkeää. Myös kasvattajalle arviointi voi olla vaikeaa. Portfolion käyttöönotto ja toteuttaminen vaativat paljon kokeilemistä, totuttelua ja uusien asioiden opettelua niin opettajilta kuin lapsiltakin. (Linnakylä ym. 1994, 61.) Kasvun kansion idea pohjautuu portfolio toimintaan, koska sen periaatteet soveltuvat hyvin lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen ja tietyllä tapaa myös arviointiin (Hujala ym. 1998, 98).

Kasvun kansio on lapsen eräänlainen portfolio, johon kerätään pitkältä aikaväliltä lapsen tekemiä töitä, sanontoja, valokuvia, kertomuksia lapsen omin sanoin. Näin voidaan seurata lapsen kehitystä ja edistymistä. (Kankaanranta 1998, 65.) On

tärkeää, että kansioon laitetaan asioita, kertomuksia lapsen näkökulmasta ja hänen kertomanaan. Näin lapsen omat tunteet ja kokemukset saadaan hyvin esille, ja se mitä lapsi itse on mieltä ja ajatellut korostuu. Kasvun kansioon kuuluu oleellisena osana myös aikuisen kirjaukset lapsen edistymisestä ja erilaisista tilanteista, milloin lasta on havainnointu. (Paulson & Meyer 1991, 60-63; Kola-Torvinen 2005, 48; Rintakorpi 2017, 28.)

Kasvun kansio on lapsen oma kansio, johon dokumentoidaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Samalla tallentuu muistot esimerkiksi retkistä ja erilaiset kokemukset tulevat arkistoiduksi kansioon. (Paulson & Meyer 1991, 60-63; Adenova 2007.) Lapsi tulee ottaa mukaan kansion rakentamiseen ja näin hän on itse mukana oman kasvunsa ja kehityksensä arvioinnissa. Lapsi voi itse valita, mitä töitä kansioon laitetaan. Samalla hän näkee konkreettisia asioita omasta oppimisestaan ja kehityksestään. Kasvun kansion keräämisen tulisi olla järjestelmällistä tiettyjen asioiden/töiden keräämistä säännöllisin väliajoin. Keräämisen ollessa järjestelmällistä, on lapsen edistymisen arviointia helpompi toteuttaa. Kasvun kansio auttaa kasvattajaa seuraamaan yksittäisen lapsen edistymistä. Siten tavoitteiden suunnitteleminen yksilökohtaisesti helpottuu unohtamatta vanhempien ja päiväkodin yhteistyötä, jota kasvun kansio omalta osaltaan auttaa. Kasvun kansio tukee lapsen itsetuntoa ja kehittää hänen itsearviointi- ja oppimistaitojaan. (Paulson & Meyer 1991, 60-63.) Kansion perimmäinen tarkoitus ei ole kuitenkaan olla aikuisen arvioinnin väline, vaan apukeino siihen. On muistettava, että kansio toimii ennen kaikkea lapsen pohdinnan, muistamisen ja dokumentoinnin ja näkyväksi tekemisen välineenä. (Karlsson 2005, 98.)

Lapsen osallisuus oman kansionsa tekemiseen on tärkeää ja näin lapsi pienestä pitäen oppii, että kansio kuuluu hänelle ja lapsen oma kädenjäljen tulee näkyä kansiossa vahvasti. Kasvattajan panos dokumentointien ylös kirjaamiseen on tietenkin suuri. Lapsen kasvaessa myös lapsen oma tekstien tuottaminen kansioon mahdollistuu. Kasvun kansio on tärkeä työväline kasvattajalle, jolloin hän pääsee dokumentoimaan yksittäisen lapsen kehitystä ja oppimista. Kasvattaja joutuu eri lailla paneutumaan havainnointiin, havainnointitapoihin ja

miettimään sen merkitystä. (Kola-Torvinen 2005, 72; Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 90.)

Mitä pienempiä lapset ovat, sitä suurempi on aikuisen rooli, mutta lapsen voi ottaa mukaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Portfolio-toiminnassa ei ole tarkoitus, että kansiota kootaan silloin, kun hetkeksi pääsee pois lapsiryhmästä tai iltaisin kotona työajan jälkeen. Kasvun kansio on osa jokapäiväistä työskentelyä ja myös kasvattajien tulee mieltää tämä eikä kokea sitä ylimääräiseksi aikaa vieväksi toiminnaksi. Kansiosta saattaa helposti muodostua valokuva-albumi, mikä ei ole kansion pääasiallinen tarkoitus. Ongelmana voi olla myös, että pienemmät lapset haluavat viedä parhaimmat työnsä kotiin. (Kankaanranta 1994, 66-70.) Kansio on hyvä väline kodin ja päivähoiton välillä ja lapsen aloittaessa koulun. Kansion avulla lapsi voi kertoa opettajalleen asioita, mitä hän kokenut ja tehnyt ennen kouluun tuloa. Kansio kertoo lapsen historiasta, mielenkiinnon kohteista ja tärkeistä tapahtumista. Ja näin ollen esim. uusi kasvattaja pystyy tutustumaan lapseen ja hänen ajatuksiinsa nopeammin. (Karlsson 2005, 98.)

3 Aiemmat opinnäytetyöt aiheesta

Emma Hytönen on vuonna 2012 tehnyt opinnäytetyön Kasvunkansio osana päiväkodin arkea. Työ on toiminnallinen ja sen tarkoituksena oli tuottaa kasvunkansio päiväkodin työvälineeksi.

Riikka Kuosa ja Nelli-Maari Mäkelä ovat tehneet vuonna 2017 opinnäytetyön kehitystyönä, joka on suoritettu laadullisen tutkimuksen menetelmin. Opinnäytetyö kantaa nimeä Hiekkalinnan asiakkaiden toiveet ja ajatukset päiväkodin kasvunkansioiden kehittämiseksi.

Leena Frilander-Poikonen ja Senni-Sofia Laukkanen ovat tehneet vuonna 2015 opinnäytetyön Kasvun kansio –malli Naantalın kaupungille. Opinnäytetyössä kehitettiin kasvun kansio –malli Naantalın kaupungille. Opinnäytetyössä painotettiin käytännöllisyyttä, varhaiskasvatustyöntekijöiden, lasten ja vanhempien toiveita ja äänen esiin tuomista. Kasvun kansiossa painotettiin myös

lapsen identiteetin kehittymistä. Opinnäytetyössä painotettiin käytännöllisyyttä, osallisuutta sekä kasvatuskumppanuutta. Kasvun kansion sisällöksi valikoituivat siis piirustukset, kädentyöt, askartelut, valokuvat, lapsen haastattelut ja kuvailut lapsesta, sadutus, laulut, kutsut/ohjelmalehtiset sekä materiaali lapsesta ja perheestä. Lapset olivat ainoita, jotka toivoivat kansion sisältävän materiaalia lapsesta ja perheestä sekä kutsuja ja ohjelmalehtisiä

Jenni Katajisto on tehnyt vuonna 2016 opinnäytetyön Onnen kiven tenavien kasvun kansio. Opinnäytetyössä tuotettiin kasvun kansio produktiona työvälineeksi Onnen kiven päiväkodin Tenavat-lapsiryhmän kasvatushenkilöstölle.

Kati Rintakorpi on tehnyt väitöskirjan 2018 Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Väitöskirja koostuu kolmesta laadullisesta ja yhdestä määrällisestä osatutkimuksesta. Tutkimuksen mukaan moni varhaiskasvattajista ei käyttänyt pedagogista dokumentointia lainkaan ja syynä tähän nähtiin ajan puute, vähäiset välineet ja osaaminen. Väitöskirjan mukaan varhaiskasvattajat käyttivät dokumentointia lasten toiminnan näkyväksi tekemisen välineenä. Tutkimuksen mukaan pedagoginen dokumentointi lisää lapsilähtöistä ja kehittyvää toimintakulttuuria.

Olli Merjovaara on tehnyt pro gradu –tutkielman 2018 Tulevaisuuden taitoja ja pedagogista dokumentointia – Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä digitaalisesta tarinankerronnasta STORIES –hankkeen yhteydessä. Tutkimuksen mukaan pedagoginen dokumentointi tuki lapsilähtöisyyttä ja opettajat kokivat tämän hyödylliseksi lasten kehityksen ja oppimisen havainnointiin.

4 Opinnäytetyön lähtökohdat

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön prosessi lähtee liikkeelle aiheen ideoinnista. Aiheen tulee olla itseä kiinnostava ja motivoiva, ajankohtainen, ja työn avulla tulisi voida syventää omaa osaamistaan. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 23.) On hyvä pohtia aihetta siltäkin kannalta, missä olet hyvä ja mikä aihe mahdollisesti tukisi uraa tai sen valintaa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 25). Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee idean ja tavoitteiden olla harkittuja ja perusteltuja. Toimintasuunnitelmassa täytyy selvittää, mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Opinnäytetyön tekijän tulee jäsentää itselleen tarkasti mitä on tekemässä. Alussa on kartoitettava lähtötilanne ja tutustuttava muihin vastaavanlaisiin ideoihin. On kuitenkin muistettava se, että aina luodaan jotakin uutta. On myös hyvä miettiä sitä, mikä merkitys opinnäytetyöllä on kohderyhmälle. Tämän jälkeen tulee pohtia, mitä keinoja käyttämällä tavoitteeseen päästään. Aikataulun suunnittelu jo alkuvaiheessa on tärkeää ja se on hyvä tuoda julki myös opinnäytetyön ohjaajalle. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27-28.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyy aina tuotos esim. opas, kansio, tapahtuma ja se tehdään aina jollekin käytettäväksi. Tämä helpottaa palautteen ja arvioinnin saamista opinnäytetyön arvioinnissa. Kuitenkaan pelkkä tuotos ei riitä opinnäytetyöksi vaan opiskelijan tulee osoittaa pystyvänsä yhdistämään teorian käytäntöön. Hyvin tehty tietoperusta on tärkeä apuväline lopullisen tuotoksen toteuttamiseen. Usein tämä seikka huomataan vasta opinnäytetyön loppuvaiheessa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41-43.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä voi käyttää tarvittaessa tutkimuksellisia menetelmiä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56) Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole tarpeen analysoida aineistoa yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti, kuin tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä. Tietoa voidaan kerätä haastatellen asiantuntijoita. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57-58.) Toiminnallinen opinnäytetyö on myös vahvasti sidoksissa tietoperustaan ja teoreettiseen viitekehykseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23).

Raportointivaiheessa on kiinnitettävä huomiota siihen että, kirjoittaessa auki toiminnallisia osuuksia, se tehdään tavalla, joka täyttää tutkimusviestinnän vaatimukset. Raportista tulee käydä ilmi mitä, miksi ja miten on tehty ja millaisiin johtopäätöksiin on tultu ja millainen prosessi opinnäytetyön toteutus on ollut. Raportissa täytyy myös pohtia sitä, miten konkreettista tuotosta ja omaa osaamistasi arvioit. Opinnäytetyön tulee kuvata opiskelijan ammatillista osaamista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.) Kirjoittaessa opinnäytetyötä on hyvä antaa välillä työ luettavaksi jollekin ulkopuoliselle ja pyytää siitä palautetta. Kirjoittaja saattaa sokeutua omalle tekstilleen ja näin ollen ulkopuolisen palaute voi olla työn kannalta hyvinkin merkityksellistä. Koko kirjoittamisprosessin ajan tulee opiskelijan muistaa työn tarkoitus ja sen tavoitteet unohtamatta viitekehystä ja tietoperustaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 68-69.)

Olimme tutustuneet menetelmäopinnoissa toiminnalliseen opinnäytetyöhön ja halusimme tehdä konkreettisen tuotoksen. Emme halunneet tehdä hyvin tarkkaa analyysiä, joten toiminnallinen opinnäytetyö tuntui sopivalle vaihtoehdolle. Varhaiskasvatuksessa on aiemmin tehty toiminnallisia opinnäytetöitä ja se sopi hyvin toimeksiantajalle ja lisäksi halusimme kerätä tietoa monimenetelmällisesti.

4.2 Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Toiminnan tavoitteena on saada jotain oleellisesti uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan kuuluvat perustutkimus, soveltava tutkimus ja kehittäminen. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 18-21.) Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää olemassa olevaa tietoa. Kehittämisen tavoitteena on, että tuloksena syntyy uutta tietoa tai jokin tuotos. Kehittämistyön tuottamisvaiheessa voidaan käyttää apuna erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä uuden tiedon tai tuotoksen aikaan saamiseksi.

Tärkeää on, että valittu menetelmä antaa riittävästi teoreettisia työkaluja kehittämiseen ja auttaa ratkaisemaan ongelman. Osallistavassa kehittämisessä

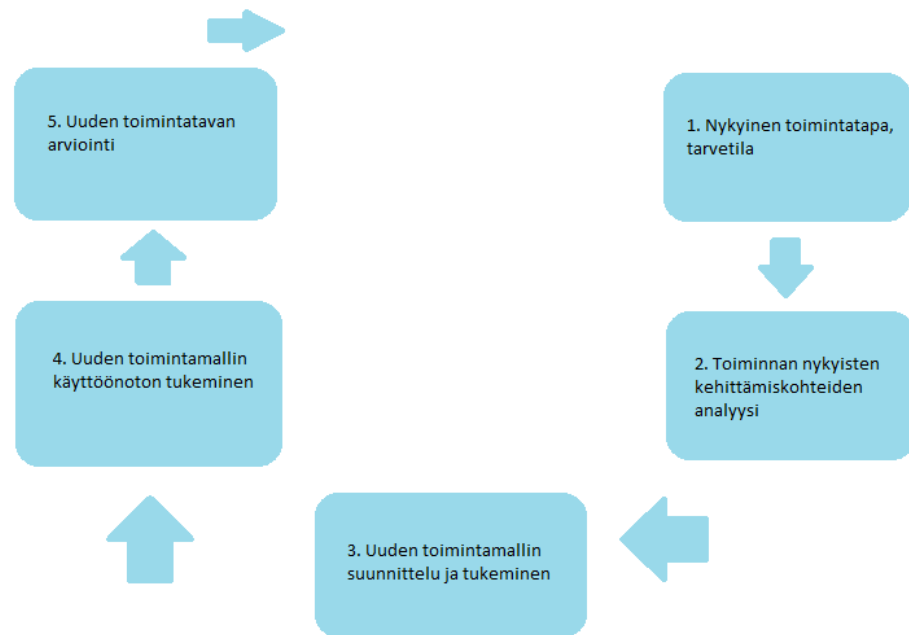
ja uuden tiedon tuottamisessa voidaan käyttää tutkimuksellisten lähestymistapojen menetelmiä, kuten haastatteluita, havainnointia, tekstien sisällönanalyysia, kyselyitä, testauksia ja kokeellisia menetelmiä. Kehittämisessä voidaan käyttää monimenetelmällisyyttä, mikä tarkoittaa, että tiedon tuotannossa voidaan käyttää rinnan, lomittain tai eri vaiheissa vaihtelevasti määrällisiä, laadullisia ja osallistavia menetelmiä. Kehittäjän on pystyttävä perustelemaan valitsemansa lähestymistapa. Erilaisten tutkimusotteiden käytöllä tuloksesta saadaan mahdollisimman luotettava. (Heikkilä ym. 2008, 109-110.)

Opinnäytetyössämme kehitimme Rääkkylän varhaiskasvatuksen toimintaa. Kehittämistyössä luodaan uusia ja entistä parempia työvälineitä tai menetelmiä. Kehittäminen on aktiivista toimintaa, jolla tavoitellaan kehittymistä. Kehittymisellä on jokin suunta, joka on jollain tavalla tavoiteltava tai positiivinen asia. (Heikkilä ym. 2008, 22-23). Kehittämisen vaiheet usein limittyvät ja ovat päällekkäisiä. Eteneminen voi olla spiraalimaista, jolloin vaiheisiin palataan syventävän näkökulman ja lisätiedon kanssa. Syklisen etenemisen vaiheet ovat havainnointi, reflektointi, suunnittelu ja toiminta, joiden jälkeen sykli alkaa uudelleen. (Heikkilä ym. 2008, 26.) Kehittämisellä voidaan tavoitella toiminnallisia, että rakenteellisia uudistuksia. Kehittäminen voi olla sekä uusien ideoiden keksimistä, että niiden levittämistä ja vakiinnuttamista. Kehittäminen on käytännöllistä asioiden korjaamista, parantamista ja edistämistä. Kehittäminen tähtää myös uuden taidon ja tiedon siirtoon. Onnistunut kehittämistyö voi levitä myös laajemmalle yksikön ulkopuolelle. (Toikko & Rantanen 2009, 16.)

Kehittämistyössämme oli olennaista ymmärtää myös varhaiskasvattajien toimintaa, hahmottaa heidän työtään, sen tavoitteita ja periaatteita. Pelkät viralliset tavoitteet, periaatteet tai organisaatiokaaviot eivät riitä työyhteisön toiminnan ymmärtämiseen. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa syntyy uutta tietoa toiminnan kautta, joten tutkimuksessa ei voida nojata pelkästään tieteelliseen tietoon, sen tavoitteluun ja soveltamiseen. Uusi tieto on käytännöllistä ja keskeisenä kriteerinä on käyttökelpoisuus. Kehittämistoiminnassa keskustellaan ja tarkastellaan eri näkökulmia mahdollisimman tasapuolisesti. Kriittisyydellä tarkoitetaan monipuolista tarkastelua, jolloin myös ei-tavanomaiset näkökulmat pääsevät esille.

Kehittämistoiminnassa on tärkeää toimija- ja käyttäjälähtöisyys. Kehittämisessä tulee tarkastella jatkuvasti toimijoita ja toimintatapoja. Kehittäjältä vaaditaan reflektiivistä otetta. Tärkeää on kyetä toimimaan ja tekemään ratkaisuja muuttuvassa ja vaikeasti hahmottuvassa yhteisössä. (Toikko & Rantanen 2009, 54-55.)

Tieteessä arvostetaan tulosten siirrettävyyttä eli sitä, että menetelmät ja käytännöt pystyisi siirtämään toiseen ympäristöön. Työympäristöt ovat kuitenkin erilaisia, joten kehittämistoiminnan tulokset eivät välttämättä ole siirrettävissä toiseen ympäristöön. (Toikko & Rantanen 2009, 126.) Kehittämistoiminta ei aina täytä kaikkia luotettavan tutkimustoiminnan kriteerejä johtuen esimerkiksi resursseista. Kehittämistoiminnan raporteista kuvastuu usein, että tutkimukset ovat hyvin onnistuneita. On kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti omaan tutkimukseensa eikä antaa siitä liian optimistista kuvaa. (Toikko & Rantanen 2009, 128.) Kehittämistyötä on arvioitava sen mukaan, saavuttiko se sille asetetut tavoitteet siinä ajassa ja sillä budjetilla, joka sille oli myönnetty ja voidaanko tuloksiin luottaa? On syytä myös miettiä, onko kehittäminen ollut yhteiskunnallisesti vaikuttavaa ja onko hankkeella ollut vaikutusta hyvinvointiin. (Heikkilä, Jokinen, Nurmela 2008, 127.) Kehittämistoiminnassa tärkein luotettavuuden mittari on käyttökelpoisuus. Kehittämistoiminnassa syntyvän tiedon tulee olla hyödyllistä. Muita luotettavuuden ja käyttökelpoisuuden mittareita ovat määrällisissä tutkimuksissa käytettävät reliabiliteetti ja validiteetti sekä laadullisessa tutkimuksessa käytettävä vakuuttavuuden käsite. Tiedon käyttökelpoisuutta voidaan tarkastella prosessinäkökulmasta tai kehittämistulosten näkökulmasta. Prosessinäkökulmassa arvioidaan kehittämisen tutkimuksellista ohjausta eli ovatko tuotetut aineistot ja niistä tehdyt tulkinnat olleet prosessiohjauksen kannalta tarkoituksenmukaisia? Kehittämistulosten kannalta käyttökelpoisuus määritellään hyödynnettävyyden kautta. (Toikko & Rantanen 2009, 121-125.) Kehittämistyötämme ohjasi kehittävän työntutkimuksen teoria (Kuva 1.)

Kuva 1. Kehittävän työntutkimuksen vaiheet (mukailtu teoksesta Engeström 1995) (Heikkilä ym. 2008, 176).

Tärkein kehittämisen onnistumiseen vaikuttava jakso on suunnitteluvaihe. Suunnitteluun tulee kiinnittää huomiota, jotta hanke onnistuisi toiveiden ja tavoitteiden mukaisesti. Suunnittelu säästää aikaa ja rahaa sekä vähentää ongelmia ja vaikeuksia. On kuitenkin tärkeää pystyä arvioimaan, milloin on suunniteltu tarpeeksi, jotta kehittämishanke voi edetä. Kehittämishankkeen suunnittelu on monesti työläs tehtävä, koska valmiita malliratkaisuja ei välttämättä ole olemassa. Lopputulosta on suunnitteluvaiheessa vaikea hahmottaa. Kehittämisen etenemisestä vastaa yleensä kehittämiseen nimetty hankepäällikkö. On tärkeää, että kaikki hankkeeseen osallistuvat ovat jo varhaisessa vaiheessa mukana hankkeen suunnittelussa ja kehittämisessä. Näin heidän sitoutumisensa hankkeeseen on vahvaa. Kehittämishankkeen toteutuksen ja ohjauksen onnistumiseksi tarvitaan selkeää tiedottamista ja viestintää. (Heikkilä ym. 2008, 68-85.)

Usein kehittämistehtävään osallistuvat henkilöt ovat motivoituneita ja innostuneita kehittämisestä. Innostus säilyy todennäköisimmin niin, että jokainen osallistuja ottaa vastuun tavoitteiden saavuttamisesta. Kehittämiseen

sitoutuminen vaatii, että osallistujat ymmärtävät ja hyväksyvät hankkeen tavoitteen. Osallistujien sitoutumiseen vaikuttaa se, miten merkityksellisiksi osallistujat kokevat työpanoksensa. Kun osallistujat saavat mielenkiintoisia tehtäviä, heidän motivaationsa vahvistuu. Toisinaan voi käydä niin, että osallistujien motivaatio loppuu ja sitoutuminen on löyhää. Motivaation laskua voidaan tarkastella yksilön, ryhmän ja työyhteisön näkökulmasta. Yksilöllä voi olla hankaluuksia ymmärtää tehtäväänsä kehittämishankkeessa. Motivaation laskuun voi vaikuttaa myös, jos yksilö kokee, ettei pysty vaikuttamaan tarpeeksi tai kokee epäonnistuneensa jossain tehtävässä. Ryhmäongelmia voivat olla vuorovaikutusongelmat, epätydyttävä johtaminen tai ryhmädynamiikan haasteet. Työyhteisöllä voi olla meneillään yhtä aikaa monia irrallisia hankkeita, mitkä voivat rasittaa työyhteisöä. Motivaatiota voidaan pitää yllä kiinnittämällä huomiota näihin riskitekijöihin. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 103.)

Dokumentointi on osa kehittämisen kokonaisuutta. Päiväkirjaa on pidettävä koko kehittämishankkeen ajan pienistäkin tapahtumista, kuten kokouksista, neuvotteluista, puhelinkeskusteluista, sähköpostiviestinnästä, päätöksistä, havaituista ongelmista ja muutoksista. Päiväkirjaa voidaan hyödyntää arvioinnissa ja loppuraportin kirjoittamisessa. Hyvin toimiva osallistujien välinen viestintä auttaa toteutuksen onnistumisessa. Viestinnän tulisi olla dialogista eli syvällistä, avointa ja eri vaihtoehtoja pohtivaa. (Heikkinen ym. 2008, 115-120; Toikko & Rantanen 2009, 80.) Kehittämisen lopettamiselle ei jätetä suunnittelussa usein tarpeeksi aikaa, jolloin tehtävät saattavat tuntua ylimääräiseltä työltä ja rasitukselta. Kehittämistyön päättyessä on varmistettava, että hankkeessa on tehty kaikki tuotokset ja tulokset ja, että ne on toimitettu toimeksiantajalle. Kehittämisen päätösvaiheessa on tärkeää kerätä, tallentaa ja siirtää eteenpäin kehittämisen aikana saadut kokemukset. (Heikkinen ym. 2008, 121.)

4.3 Toimeksiantajan esittely

Rääkkylän kunnan varhaiskasvatukseen kuuluu päiväkotiryhmä, jossa on 21 lasta sekä 12 lapsen ryhmäperhepäivähoito. Päiväkotiryhmässä on yli 3-vuotiaita ja ryhmäperhepäivähoidossa alle 3-vuotiaita. Ryhmäperhepäivähoidon tilat ovat

päiväkodin yhteydessä, joka sijaitsee Rääkkylän keskustassa. Henkilökuntaan kuuluu päiväkodinjohtaja ja lastentarhanopettaja, lähihoitajia ja perhepäivähoitajia. Tämän lisäksi osa lapsista on perhepäivähoidossa hoitajan kotona. Varhaiskasvatus järjestetään Rääkkylässä kokopäivähoitona (yli 5h/pv), osapäivähoitona (5h tai vähemmän/pv) tai osa-aikahoitona (6-16 koko- tai osapäivää/kk). (Raakkyla.fi 2018.) Rääkkylän varhaiskasvatuksessa on noin 40 lasta ja hoitopäiviä on yhteensä noin 6000 päivää. Rääkkylän paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään sekä painotusalueita suunnitellaan juuri loppuvuodesta 2018. (Rääkkylän sivistystoimi 2018.)

4.4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä kasvun kansion malli Rääkkylän varhaiskasvatukseen. Tuotoksemme oli mallikappale, joka tuli oppaaksi ja työvälineeksi henkilökunnalle. Kasvun kansion tavoitteena on kuvata lapsen kehitystä koko varhaiskasvatus ajalta. Kasvun kansio toimii varhaiskasvatuksen tukena ja lisää lasten, vanhempien sekä varhaiskasvattajien osallisuutta. Työmme tarkoituksena oli lisätä pedagogista dokumentointia, lapsen, huoltajien ja varhaiskasvattajien osallisuutta Rääkkylän varhaiskasvatuksessa. Esimerkki kansiomme auttaa varhaiskasvattajia heidän työssään ja antaa vinkkejä ja tietoa siihen, miten toimintatapoja voisi mahdollisesti muuttaa, jotta lapsen osallisuus ja yksilöllisyys tulisi paremmin huomioiduksi. Kansio auttaa työntekijöitä huomaamaan lapsen yksilönä, toimijana ja vaikuttajana päiväkodin toiminnassa.

5 Menetelmälliset valinnat

5.1 Havainnointi

Aikuiset oppivat tuntemaan lapset vuorovaikutuksen kautta, mutta tämä ei yksin riitä. Havainnoinnin tulisi olla jokaisen varhaiskasvattajan perustaitona ja perustehtävänä. Havainnoinnin merkitys korostuu varhaiskasvatuksessa, koska sen kautta voidaan saada riittävästi tietoa lapsista. Havainnointia ei tule sekoittaa vahtimiseen, vaan järjestelmällinen havainnointi tekee jokaisesta lapsesta

näkyvän. Näin toimiessaan varhaiskasvattaja tietoisesti keskittyy kaikkiin lapsiin erikseen. Havainnoiminen auttaa aikuista arvioimaan, missä asioissa häntä eniten tarvitaan. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan keskittyä vain ongelmakohtiin, vaan seurata lasta puolueettomasti. Havainnoinnin tulos voi olla myös, ettei lapsella ole kehityksessään mitään huolestuttavaa. Havainnoiminen tekee näkyväksi myös sen, vastataanko lapsen vuorovaikutusyrityksiin tarpeeksi. Havainnoinnin ja dokumentoinnin voi yhdistää esimerkiksi videoimalla lapsen toimintaa. Havainnoiminen on keino ymmärtää, arvostaa ja rikastuttaa leikkiä. Mitä paremmin varhaiskasvattaja ymmärtää lapsen pyrkimyksiä ja tietää, mikä lasta kiinnostaa, sitä paremmin hän voi suojata lapsen yksin leikkiä ja tutkimista. Varhaiskasvattajan ymmärrys helpottaa ja rohkaisee lasten keskinäisen vuorovaikutuksen syntymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden jaottelun mukainen toiminta tekee varhaiskasvatuksesta monipuolista. Jos lapsi ei osallistu toimintaan monipuolisesti, ei monipuolisuudesta ole hyötyä. (Kalliala 2012, 200-203; Koivunen & Lehtinen 2016, 16-116.)

Osallistava havainnointi on aineiston keruutapa, jossa havainnoija osallistuu toimintaan tavalla tai toisella. Usein havainnoijat joutuvat keskittymään esimerkiksi ohjaamaan toimintaa ja näin ollen he eivät pysty päätoimisesti keskittymään pelkästään havainnointiin. Havainnointiakaan ei pitäisi tehdä ilman havainnoitavan suostumusta. Hedelmällisintä olisi, että havainnoija hyväksytään toimintaan mukaan, ja näin hän voi tehdä havainnoita toimien samalla ryhmän mukana. Osallistuva havainnointi on subjektiivista toimintaa. Joskus voi olla vaarana, että ennako käsitukset ohjaavat toimintaa ja suuntaavat havainnointia tiettyyn suuntaan ja näin osa asioista voi jäädä huomaamatta. Havainnointi on hyvin subjektiivista toimintaa ja kaksi ihmistä voi kiinnittää havainnoinnissa huomiota hyvinkin erilaisiin asioihin. (Eskola & Suoranta 1998, 72-74.)

Kasvattaja havainnoi lasta päivittäin erilaisissa arjen tilanteissa samalla, kun ohjaa toimintaa tai on mukana lasten leikeissä. Halutessa tarkkoja havainnointituloksia tulisi kasvattajan keskittyä pelkästään vain havainnointiin. Ennen kuin havainnointiin ryhdytään, on tiedettävä mitä ja miksi havainnoidaan, kuka havainnoi, miten havainnoidaan, jotta tavoitteeseen, lapsilähtöisen toiminnan suunnitteluun päästäisiin. (Koivunen ym. 2016, 33.) Arjen tilanteissa

usein havainnoija ohjaa samalla toimintaa ja siksi osa tärkeistä havainnoista jää huomaamatta. Lapsen havainnoinnin tärkein tavoite on, että kasvattaja oppii tuntemaan lasta yhä paremmin. Havainnointitaitoja voi harjaannuttaa ja kehittää. Ihanteellista olisi, että havainnoija pystyisi keskittymään vain havainnointiin ilman, että puuttuu ryhmän/lapsen toimintaan ja ohjeistuksiin. Havainnoidessa yksittäistä lasta on mahdollisuus saada lapsesta tietoa, joka muuten ehkä jäisi huomaamatta. Kasvattaja saa tarkempaa tietoa lapsen kehityksestä, vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista ja mahdollisista vaikeuksista. (Koivunen ym. 2016, 58-59.)

Erilaiset havainnointilomakkeet auttavat lapsen käyttäytymisen ja kehityksen arvioinnissa. Usein kuitenkin ne osoittautuvat liian työläiksi ja vaikeiksi käyttää arjen tilanteissa. (Koivunen 2009, 24-26.) Halusimme tuoda kasvun kansioon havainnointilomakkeita ja ohjeistaa niiden käyttöä päiväkodin henkilökunnalle. Päiväkodin pienryhmätoiminta antaa hyvät mahdollisuudet havainnointiin. Näin saadaan luotettavia tuloksia niin koko ryhmän kuin yksittäisen lapsen toiminnasta. Jos havainnoinnin kohteen on levoton lapsi pienryhmässä tapahtuva havainnointi antaa paremmat mahdollisuudet huomata lapsen vahvuudet ja onnistumiset. (Koivunen ym. 2016, 37-38.)

Toteutimme havainnointia pienryhmissä, joissa se oli helpompaa ja saimme keskittyä paremmin yksittäisen lapsen havainnointiin. Näin havainnointi on osa kasvun kansioon tulevaa dokumentointia ja sitä kautta väline, joka tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Halusimme kasvun kansioon dokumentteja lapsen kasvusta ja kehityksestä, emme vain pelkkiä piirustuksia ja muita lapsen töitä, vaikka ne ovatkin todella tärkeitä. Tutkijan rooli ohjautuu sen mukaan, millaista tietoa tavoitellaan. Tutkimuksessamme halusimme selvittää, miten kasvun kansiota käytettäisiin arjen toiminnoissa ja menimme itse tapahtumien keskelle.

Havainnoitsija ottaa talteen asioita, jotka ovat tapahtuman jälkeen muistin ja muistiinpanojen varassa. On tärkeää päättää mihin tutkija suuntaa huomionsa. (Kalliala 2008, 69.) Toimintatuokioissa havainnoimme lapsia yhdessä varhaiskasvattajien kanssa. Tilanteet olivat oppimiskokemuksia ja toimintatuokioiden avulla varhaiskasvattajat pystyivät keskittymään yhden lapsen

havainnointiin rauhassa. Annoimme heille mahdollisuuden paneutua havainnointiin ja näin he saivat tehdä muistiinpanoja yksittäisestä lapsesta. Mielestämme onnistuimme saavuttamaan hyvin tämän tavoitteen toimintatuokioiden kautta. Varhaiskasvattajat saivat dokumentteja lapsista ja niiden avulla pystytään kehittämään pedagogista dokumentointia ja lapsen yksilöllisyys korostuu. Mielestämme yksittäisen lapsen havainnointi on tärkeää ja siksi paneuduimme toimintatuokioissa havainnointiin ja siihen, miten havainnointi saataisiin osaksi päiväkodin arkea.

5.2 Ryhmäkeskustelu

Ryhmäkeskustelu on keskustelu, jossa vetäjä ohjaa keskustelua, mutta antaa ryhmäläisten näkemyksille ja vuorovaikutukselle tilaa. (Heikkilä 2008, 113). Vetäjä pääsee hyvin selville siitä, mitä ajatuksia ja käsityksiä ryhmässä nousee esille (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 114). Toimiva ryhmäkeskustelu tilanne on, että osallistujat tuovat asioita esille eri näkökulmista. Ongelmaksi voi koitua, että ryhmä on varovainen eikä keskustelua synny eikä ryhmäläisten kesken muodostu minkäänlaista ajatuksenvaihtoa. (Hyvärinen ym. 2017, 116.)

Ryhmäkeskustelu eroaa ryhmähaastattelusta siten, että haastattelussa vuorovaikutus tapahtuu vetäjän ja tietyn osallistujan välillä, vetäjän esittäessä kysymyksen vuorotellen kaikille ryhmän jäsenille eikä odota, ryhmäläisten keskustelua aiheesta keskenään. (Boddy 2005, 224.) Ryhmäkeskustelussa vetäjä auttaa ryhmää keskustelemaan ja olemaan vuorovaikutuksessa keskenään aiheen tiimoilta. Vuorovaikutus ja sen avulla saama tieto ovatkin ryhmäkeskustelujen tärkein ominaisuus. (Morgan 1988; Wilkinson 1988, 224.) Ryhmähaastattelu ja ryhmäkeskustelu ovat tiedonkeruun kannalta tehokas keino sillä siinä saadaan tietoa usealta henkilöltä samaan aikaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 199). Ryhmäkeskustelu sopi ajallisesti työyhteisölle sekä opinnäytetyöntekijöille. Yksilöhaastattelut olisivat vieneet paljon aikaa ja ryhmäkeskustelussa saimme monipuolisesti ideoita sekä mielipiteitä varhaiskasvattajilta. Työyhteisö oli pieni, joten selkeää strukturoitua ryhmähaastattelua ei ollut tarpeen tehdä ajan käytön hallitsemiseksi.

5.3 Kyselylomake

Kyselyhaastattelu pohjautuu yleensä lomakevastauksiin, joiden avulla tietoa kerätään (Singleton & Straits 2002, 87). Tämä haastattelun muoto mahdollistaa suurtenkin aineistojen keräämisen. Tutkija ei ole kiinnostunut niinkään yksittäisen ihmisen vastauksista sellaisenaan, vaan tulokset ovat osa isompaa aineistoa. (Hyvärinen ym. 2017, 88.) Tutkijan täytyy tietää, mitä hän haluaa selvittää ja miksi ja vasta sitten hän pystyy arvioimaan millainen haastattelun muoto, sopii hänen tutkimukseensa parhaiten. (Rastas 2010, 66.) Kyselylomakkeen tulee olla loogisesti etenevä ja kohtuullisen pituinen, kielenkäytön tulee olla helppotajuista ja kysymysten yksiselitteisiä. (Hyvärinen ym. 2017, 91.) Kyselytutkimuksen etuna on se, että aineistoa voidaan kerätä suureltakin joukolta ihmisiä ja kysyä voi monia eri asioita. Myös erilaisia ongelmia voi tulla vastaan käytettäessä tiedonkeruumenetelmänä kyselyä, mm: ihmisten vastaamattomuus. (Hirsjärvi ym. 1997, 184.) Saimme lomakkeen kautta vanhemmille tiedon, koska jätimme lomakkeet lasten lokeroihin. Kaikki vanhemmat saivat lomakkeen lasta hakiessaan. Vanhemmilla oli mahdollisuus tutustua ja täyttää lomake rauhassa kotona. Lomake perustui myös vanhempien osallistumisen vapaaehtoisuuteen. Lomakkeet palautettiin varhaiskasvattajille. Säästimme näin aikaa, eikä meidän tarvinnut järjestää erikseen haastatteluja vanhemmille osallistaaksemme heitä.

5.4 Dialogi

Dialogi on kohtaamisen tapa, jossa kaksi tai useampi henkilö tasavertaisina jakavat tunteitaan ja ajatuksiaan synnyttäen näin yhteistä, uutta ja ennalta arvaamatonta. (Veenkivi 1998, 116.) Dialogissa ihmiset voivat ihmetellä kohtaamiaan asioita. Yhdessä yritetään ymmärtää erilaisia näkemyksiä samasta asiasta. Dialogi on kommunikaatiomuoto, jossa jokaisella osallistujalla on tilaisuus oppia syvällisemmin tuntemaan itseään ja myös muuttua ajattelemisen avulla yhdessä muiden kanssa. Yksilö voi tutkia ympäristöään ja hahmottaa kokonaisuuksia ja erilaisuutta. Jotta dialogi voisi tuottaa jotain uutta sekä luovaa, on keskustelijan pohdittava ensin, miten hän ymmärtää itseään ja miltä maailma näyttää toisen osapuolen kokemana. Joidenkin mielestä jokin kokemus voi olla

hyvinkin merkityksellinen, kun se taas toiselle voi olla merkityksetön. Pyytämällä henkilöitä kertomaan tilanteiden heissä aiheuttamia tunteita, voidaan selvittää toisen katsantokantaa. (Heikkilä & Heikkilä 2000, 9-10; Puro & Matikainen 2000, 8.)

Erilaisuuden ymmärtämisen kautta saadaan mahdollisuuksia kehittää ja omaksua uusia lähestymistapoja (Heikkilä & Heikkilä 2000, 64; Puro & Matikainen 2000, 24). Ymmärrys ilmenee parantuneena itseymmärryksenä ja muiden ymmärtämisenä. Avoimessa dialogissa henkilöt ovat empaattisia ja kuuntelevat aktiivisesti. Hyvässä dialogissa molemmilla osapuolilla on luottamus ja kunnioitus toista kohtaan. Avoimissa dialogitilanteissa pyritään saavuttamaan taso, jolla osallistujat pystyvät tunnistamaan ristiriitaiset oletuksensa maailmasta, ja pitävät ne aisoissa. Näin mahdollistuu aktiivinen ja empaattinen kuuntelu sekä uuden oppiminen muilta ja itseltään. Avoimet dialogit tarjoavat siis mahdollisuuden tutkia pinttyneitä ajattelu- ja toimintakehiä yhdessä toisten kanssa. (Heikkilä & Heikkilä 2000, 63-67; 80-81.) Ajattelu on yhteisöllistä ja dialogi yhdessä ajattelemisen taitoa. Dialogissa asioita ja niiden perusteluja tulisi tarkastella kriittisesti. Työyhteisöissä on yhä tärkeämpää, että jokaisen ajatuksia kuunnellaan ja, että tehtävät jaetaan tasapuolisesti. On tärkeää tuntea toisten tehtävät ja tarvittaessa pyytää apua. Vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojenosaaminen on merkittävää työelämässä. (Puro & Matikainen 2000,9, 21-23.)

Vaikka dialogissa usein käydään vakavia asioita, ei asioita tarvitse käsitellä vakavasti. Vuoropuheluun voi vaikuttaa negatiivisesti tosikkomaisuus. Sen sijaan huumori voi laukaista lukkiutuneen tilanteen helposti. Huumori luo vapautuneen ilmapiiriin, jolloin ihmiset uskaltavat esittää rohkeasti erilaisia ajatuksia. Hyvässä dialogissa kaikkien tulisi olla aktiivisia ja auttaa muita tuomaan ajatuksiaan esille. On välttämätöntä, että kaikki ymmärtävät mistä puhutaan. Osanottajien välillä voi olla valta eroja tai tiedoista johtuvia eroja, mutta nämä tulisi supistaa mahdollisimman pieneksi. Keskustelijoilla tulisi olla yhteiset säännöt, joiden mukaan he toimivat. (Puro & Matikainen 2000, 27-30.)

Halusimme saada informaatiota varhaiskasvattajilta sekä kehitellä uusia ideoita rennossa tunnelmassa. Avoin ja mukava ilmapiiri edesauttoivat tiedon saantia.

Haastattelut toimintatuokioiden välissä olisivat mahdollisesti olleet liian jäykiltä tuntuvia tilanteita, jolloin emme olisi saaneet niin monipuolisia vastauksia tai kehittämisideoita.

5.5 Palaute

Korrektisti annettu palaute kehittää. Ihmisen saadessa palautetta toiminnastaan työssä, antaa se ihmiselle mahdollisuuden päättää, muuttaako hän toimintaansa palautteen suuntaan. Palautteen antajan tulee tietää työn tavoite, jotta hän pystyy antamaan oikeanlaista palautetta. (Ahonen & Lohtaja-Ahonen 2014, 63-69.) Palaute on eräänlaista viestintää ja vuoropuhelua. Palautteen antaminen ohjaa ihmisiä keskusteluun ja kannustaa ihmisiä kehittymään omassa työssään. (Ahonen ym. 2014, 37-38.) Palautteen saaminen etukäteen sovitussa tapaamisessa on hyvä palautteen saamisen muoto, sillä tässä tilanteessa palautteen saaja saa palautteen antajan huomion ja näin ollen pystyy tarkentamaan haluamaansa palautetta. Suullisen palautteen säilymiseen tulee kiinnittää huomiota, tehden esim. muistiinpanoja tilaisuudesta. Palautteen saajan tulee tarpeen tullen auttaa palautteen antajaa, jos hän kokee tilanteen vaikeaksi. Palautteen saajan täytyy kertoa mistä ja miksi palautetta haluaa ja näin vuorovaikutus helpottuu. (Ahonen, 2014, 145-146.)

Saimme ja pyysimme palautetta joka kerta, kun olimme vuorovaikutuksessa varhaiskasvattajien kanssa. Pystyimme näin vaikuttamaan siihen, miten mahdollisesti muutamme toimintatapaamme ja mihin asioihin keskitymme toimintatuokiolla. Ilman palautetta olisi ollut haastavaa saada kansista juuri Rääkkylän varhaiskasvatukseen sopivaa työkalua.

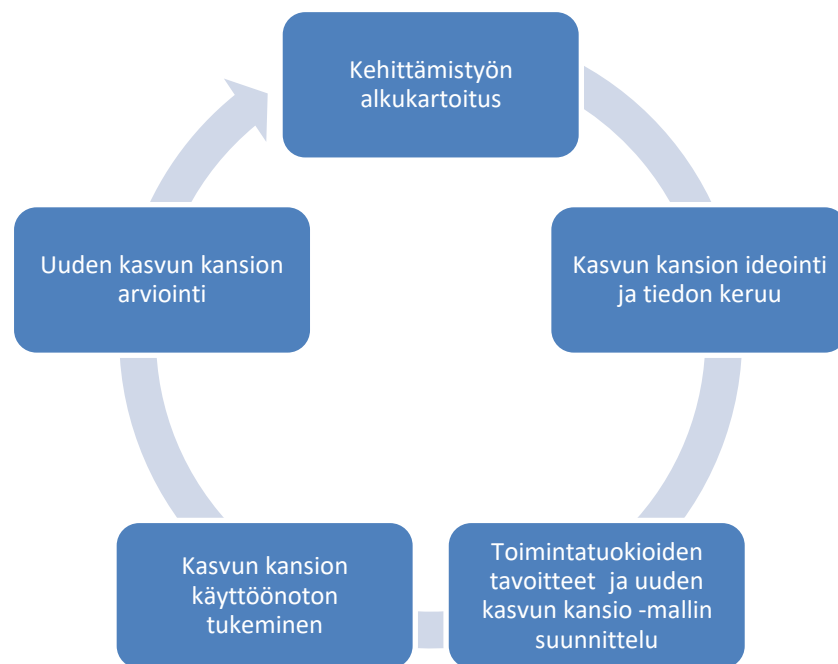
5.6 Oppimispäiväkirja

Päiväkirjan pitäminen kuuluu olennaisena osana projekteihin ja on hyvä väline uusien ideoiden ja ajatusten muistiinpanoille. Lukemalla omaa tekstiään myöhemmin kirjoittaja pystyy tarkastelemaan omaa kehitystään ja omia ajatuksiaan. (Petäjä & Koponen 2002, 161.) Päiväkirjassa pohditaan syntyneitä

ideoita, elämyksiä, esteitä ja mahdollisuuksia ja näitä apuna käyttäen päiväkirja on hyvä arvioinnin apuväline (Kupila 2004, 122). Kirjatessaan päiväkirjaan omaa kehitystään auttaa se kirjoittajaa näkemään omaa ammatillista kasvuaan ja kehitystään. Reflektoinnissa, oman toiminnan arvioinnissa päiväkirja on suurena apuna ja sen avulla omien tunteiden käsittely helpottuu ja ammatillinen itsetuntemus lisääntyy. (Petäjä & Koponen 2002, 170.)

Käytimme päiväkirjaa koko opinnäytetyön prosessimme ajan. Päiväkirja toimi ideoiden ja ajatusten kokoajana ja hyvänä arvioinnin lähteenä opinnäytetyötä tehdessämme. Reflektoimme toimintaamme koko prosessin ajan ja päiväkirjan avulla oli helppo palata jo menneisiin asioihin tietyin väliajoin.

6 Opinnäytetyön prosessin kulku

Kuva 2. Opinnäytetyön prosessin kulku.

6.1 Kehittämistyön alkukartoitus

Allekirjoitimme opinnäytetyömme aluksi toimeksiantosopimuksen (liite 1) sekä tutkimuslupahakemuksen (liite 2). Tarkempi kuvaus koko prosessin kulusta löytyy liitteistä (liite 3). Haastattelimme päiväkodin henkilökuntaa mahdollisista kehittämiskohteista. Toimme haastattelussa esille varhaiskasvatuksen teemoja, jotka ovat ajankohtaisia, kuten osallisuus ja pedagoginen dokumentointi (liite 4). Avoimessa ryhmähaastattelussa saimme selville, että Rääkkylän päiväkodissa on aiemmin käytetty Reissuvihkoksi nimettyä pedagogisen dokumentoinnin työvälinettä, jossa lapsen tehtäviä on liimattu vihkoon. Tuotokset on liimattu kronologisessa järjestyksessä jaottelemana niitä sen enempää. Pedagoginen dokumentointi tulisi olla järjestelmällistä ja säännöllistä, joten lähdimme kehittämään työkalua tähän tarkoitukseen. Toimeksiantajamme ehdotti meille kasvun kansio -mallin tekemistä ja kasvun kansio –työmenetelmän käyttöönoton tukemista.

Kartoitimme aluksi, mitä vastaavia tuotoksia tai ideoita kasvun kansio –mallista löytyy. Etsimme tietoa internetistä ja otimme yhteyttä sähköpostilla useisiin päiväkoteihin. Valitettavasti saimme hyvin vähän vastauksia kasvun kansion käytöstä käytännön työssä ja tulimme siihen tulokseen, että kansion käyttö ei ole juurtunut päiväkotien arkeen. Perehdyimme aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä tutustumme aiempiin opinnäytetöihin ja julkaisuihin, koska toiminnallinen opinnäytetyö on vahvasti sidoksissa tietoperustaan ja teoreettiseen viitekehykseen (Vilka ym. 2003, 23). Tiedonkeruussa selvitimme, mitä asioita kasvun kansioon toivotaan ja minkälainen kasvun kansio sopisi juuri tämän päiväkodin tarpeisiin.

6.2 Kehittämiskohteen analysointi ja lupahakemukset

Tarkoituksemme oli lisätä päiväkodin henkilökunnan ymmärrystä asiasta ja vaikuttaa myönteisesti heidän ajattelu- ja toimintatapoihinsa. Ryhmäkeskustelujen kautta loimme yhteisiä kantoja keskusteltavista teemoista. Päiväkodin henkilökunnalla oli mahdollisuus luoda keskustelukulttuuria ja käsitteitä yhteisiin käytäntöihin. (Vilka 2003, 103.) Koehaastattelut ovat hyvä

keino varmistaa kysymysten yksiselitteisyyttä ja ymmärrettävyyttä kohderyhmässä. Toisinaan yksiselitteisiin sanoihin tutkimuskysymyksissä on mahdoton päästä, jolloin voi haastateltavaa itseään pyytää määrittelemään avainsanat. Olisi tärkeää, että tutkija tuntee kohderyhmänsä. Ihmisten kokemukset ja käsitykset ovat usein kulttuurisidonnaisia ja tilannekohtaisia. Haastattelun tulisi olla myös emansipatorista eli tutkimuksen tulisi lisätä tutkittavien ymmärrystä asiasta. (Vilkkä 2003, 109.)

Halusimme tehdä kansioista mahdollisimman helppokäyttöisen. Toimimme jatkuvassa vuorovaikutuksessa dialogin avulla päiväkodin työntekijöiden kanssa sekä osallistimme heidät mukaan toimintatuokioihin, joiden avulla saimme materiaalia kasvun kansioon. Työntekijöiltä tuli toive, ettei varhaiskasvatuksen eri alueita olisi jaettu liiaksi, koska se voisi hankaloittaa kansion käyttöä. Lapset osallistuvat itse kansioidensa kokoamiseen, joten useisiin alueisiin jaettu kansio on myös lapsille hankala hahmottaa. Dialogissa varhaiskasvattajien kanssa päädyimme jakamaan kansion varhaiskasvatussuunnitelman eri oppimisen alueisiin, joita on viisi kappaletta. Päätimme myös käyttää oppimisen alueiden jakamisessa eri värejä havainnollistavana tekijänä. Oppimisen alueet ovat mielestämme looginen tapa järjestää lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyviä asioita. Näin lapsen kehittyminen eri alueilla tulee paremmin näkyville. Esimerkiksi kuvallisen ilmaisun tuotokset ovat samassa kohdassa ja kehittymistä ilmaisussa voi seurata kohdasta ilmaisun monet muodot. Ajallinen kehitys tulee näkyviin siten, että työntekijät merkitsevät jokaiseen tuotokseen päivämäärän.

Valitsimme toimintatuokioiden ohjaamisen menetelmäksi, koska tavoitteiden asettaminen ja tiedonkeruu ovat varhaiskasvattajan näkökulmasta helpointa toimintatuokioiden aikana. Toimintatuokioilla on yleisesti tavoitteet, ja niiden aikana toimitaan vahvasti varhaiskasvattaja vetoisesti. Toimintatuokiot ovat myös hyvin tiiviitä ja lyhytkestoisia ja tuokioissa pystyy keskittymään pedagogiseen dokumentointiin ja lasten osallistamiseen intensiivisesti. Toimintatuokioiden pito sopi myös päiväkodin sekä opinnäytetyöntekijöiden aikatauluihin paremmin, kuin jatkuva arviointi lapsiryhmässä. Tämä olisi vaatinut opinnäytetyöntekijöiden osallistumisen päiväkodin arkeen pitkällä aikavälillä. Toimintatuokioissa halusimme keskittyä enimmäkseen havainnointiin ja

havainnointilomakkeiden testaamiseen, koska yksi kasvun kansion tärkeimmistä tavoitteista on saada yksilökohtaista tietoa lapsesta ja näin ollen lapsen taitojen ja toiminnan arvioiminen helpottuu.

Vanhemmille lähetettiin lupahakemukset koskien lasten toimintatuokioita. Vanhemmilta kysyttiin lupa lapsen osallistumiseen toimintatuokioille sekä lapsen havainnointiin (liite 5). Heille kerrottiin lupahakemuksen liitteessä mihin tarkoitukseen toimintatuokiot ja havainnoinnit tulevat. Saimme luvan lähes kaikilta vanhemmilta ja ne lapset, joiden vanhemmat eivät antaneet lupaa, eivät osallistuneet tuokioillemme. Havainnoinnin tueksi olimme valinneet erilaisia havainnointilomakkeita Koivusen ja Lehtisen 2016 Kasvu kiikarissa, Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille -kirjasta, joiden käyttöä harjoiteltiin yhdessä varhaiskasvattajien kanssa.

6.3 Kasvun kansion suunnittelu ja uuden toimintatavan tukeminen

Järjestimme päiväkodilla neljä toiminnallista ohjauspäivää, joissa oli erilaisia tavoitteita. Kumpikin oli vuorollaan havainnoijana ja ohjaajana eri tuokioissa. Jaoimme toimintatuokioiden alueet oman osaamisemme mukaan. Työntekijät toivoivat myös, että kasvun kansio jaetaan varhaiskasvatussuunnitelman eri osa-alueisiin ja sitä ajatellen järjestimme monipuolisia ja monia kasvun alueita tukevia toimintatuokioita. Otimme työyhteisön, lapsien ja vanhempien toiveet sekä mielipiteet huomioon työkalun muokkauksessa ja muutimme tavoitteitamme jokaisen toimintakerran jälkeen näiden pohjalta.

Varhaiskasvattajat olivat mukana toimintatuokioissa havainnoijina sekä ohjaajina. Ennen toimintatuokioiden pitoa selvitimme, mitä he toivoisivat toimintatuokioilta ryhmähaastattelun avulla (liite 6). Suunnittelimme yhdessä varhaiskasvattajien kanssa toimintatuokioita, joissa keräsimme lisää materiaalia kasvun kansioon dokumentoitavaksi ja tuokioiden avulla tuli tietoa siitä, miten havainnointilomakkeet toimivat käytännössä. Varhaiskasvattajat antoivat palautetta suullisesti toimintatuokioiden jälkeen ja kirjasimme heidän mielipiteensä ylös myöhempää tarkastelua varten. Otimme toiveet ja

parannusehdotukset huomioon seuraavia toimintatuokioita suunnitellessa ja kasvun kansio –mallia tehdessä. Muokkasimme myös havainnointilomaketta käyttökelpoisempaan muotoon.

Vanhemmille lähetettiin kyselylomake, jossa kysyttiin millaisia muistoja, he toivoisivat lapsensa varhaiskasvatusajasta (liite 7). Varhaiskasvattajien kanssa yhdessä tulimme johtopäätökseen, että se on selkein sekä yksinkertaisin tapa kysyä vanhemmilta toiveita kasvun kansio –mallin kehittämiseksi. Lähestyimme lasten vanhempia esittelykirjeellä sekä lomakkeella, jossa kysyimme, mitä he halusivat kasvun kansion sisältävän. Kysely oli muodossa: mitä muistoja vanhemmat toivoisivat lastensa varhaiskasvatusajasta. Muoto valittiin varhaiskasvattajien kanssa yhteistyössä, koska sen oletettiin olevan helpommin ymmärrettävissä ja vastausprosentti olisi näin suurempi.

Lähetimme kyselyn n. 30 perheelle. Vanhemmille lähettämämme kyselylomakkeen avulla saimme selville mitä, he toivoivat kasvun kansioon dokumentoitavan. Vastauksia saimme vain kuusi, joten vastausprosentti jäi pieneksi. Vastauksista nousi selkeästi esille, että vanhemmat halusivat valokuvia päiväkodin arjesta, lastensa askarteluja ja piirustuksia toimintakauden varrelta. Joukossa oli myös toive lapsen omista tarinoista ja ajatuksista, mitä mieltä hän on päiväkodissa olosta, sisarusten yhteinen askartelu tai muu vastaava oli myös toiveena. Toivottiin myös lapsen havainnointia, kuinka esim. lapsi toimii ryhmässä ja kuinka innokkaasti lähtee mukaan erilaisiin toimintoihin. Dokumenttia tilanteista, joissa näkyy lapsen luonne ja lapsen omat tarinat, tulisi esille. Vastauksista ilmeni myös se, että vanhemmat olivat innostuneita tällaisesta työvälisestä ja osa heistä toivoi kansion käyttöön ottoa. Vanhemmat halusivat konkreettisia dokumentteja lastensa arjesta päiväkodissa ja he näkivät kansion olevan siihen sopiva työväline. Olisimme toivoneet suurempaa vastausprosenttia kyselyymme, mutta tähän emme voineet vaikuttaa. Vastausten pohjalta lähdimme miettimään, mitä kasvun kansion tulisi sisältää, jotta se palvelisi tämän päiväkodin lapsia, varhaiskasvattajia ja lasten vanhempia.

Toinen opinnäytetyömme tekijöistä osallistui Rääkkylän hyvinvointilautakunnan kokoukseen, jossa esiteltiin opinnäytetyön suunnitelma lautakunnan jäsenille.

Toivoimme saavamme näin myös ulkopuolista sekä kuntapäätäjien näkökulmaa opinnäytetyöhömme. Tarkoituksena oli myös tiedottaa opinnäytetyömme teosta päätäjille. Kokoukseen osallistui myös sivistystoimen johtaja ja rehtori. Opinnäytetyö käsiteltiin kokouksen muut asiat kohdassa. Lautakunnan jäsenet saivat kommentoida esitystä ja antaa parannusehdotuksia. Toiveet ja parannusehdotukset kirjattiin ylös ja ne huomioitiin kasvun kansio -mallin teossa. Lautakunnan jäseniltä tuli toive, että kansiossa ei pelkästään olisi varhaiskasvattajan arviointia lapsesta, vaan kansiossa näkyisi enemmän lapsen omaa arviota ja kokemuksia. Lautakunta toivoi, että kansiossa olisi arviointimenetelmiä lapsille sekä kysymyksiä avuksi kasvattajalle. Lautakunnan jäsenet toivoivat myös, että kansion sävy olisi positiivinen. Sivistystoimen johtaja ja rehtori lupasi tarkkailla sekä tukea kansion käyttöönottoa ja kehittämistä jatkossa.

Varhaiskasvattajilta tuli palautetta toimintakerroilta, että lomakepohjissa oli liikaa asioita ja oli haastavaa saada kirjoitettua sekä havainnoitua lapsia samaan aikaan. Toiveena tuli, että havainnoitavia asioita ei tarvitsisi olla niin paljon eikä lomakkeessa tarvitsisi kirjata ylös asioita kerrallaan. Alussa havainnointilomakkeemme sisälsivät useita täyttämiskohtia (liitteet 8 & 9). Myös lapsimäärä koettiin ongelmalliseksi, joten valitsimme seuraaville kerroille havainnoitaviksi lapsiksi vain muutaman. Havainnointikohteet valittiin sen pohjalta, mitä varhaiskasvattajat halusivat tietää lapsista. Esimerkiksi lapsi, jolla oli kielellisessä ilmaisussa ollut haasteita, saatettiin valita sadutuksessa havainnoitavaksi lapseksi. Toisaalta lapsia saatettiin valita myös sen perusteella, jos he eivät olleet aiemmin olleet havainnoinnin kohteena.

Varhaiskasvattajien toive oli, että mahdollisimman yksinkertainen havainnointilomake olisi helpoin apu varhaiskasvattajan havaintojen keruuseen. Toimintatuokioilla havaittiin, ettei arviointia välttämättä pysty tekemään juuri siinä hetkessä. Havainnoija saattoi joutua tekemään muutakin, kuten ohjaamaan lapsia tuokion aikana. Varhaiskasvattajat olivat myös sitä mieltä, että monesti ohjaaja voi joutua olemaan samaan aikaan myös havainnoija, joten kirjoittaminen ohjauksen aikana olisi näin mahdotonta. Ohjaajan tehtävä on ensisijaisesti, kuitenkin keskittyä ohjaamaan lapsia. Monesta varhaiskasvattajasta kaksi roolia

tuntui liian vaikealle hallittavaksi yhtäaikaisesti. Varhaiskasvattajat myös miettivät, miten havainnot voisi kirjata tilanteen jälkeen ylös, kun on kiire jo seuraavaan asiaan, kuten siirtymään toiseen toimintaan.

Lomakkeiden kysymykset olivat varhaiskasvattajien mielestä hyödyllisiä, mutta heistä lomakkeiden ja taulukkojen käyttö oli hieman haastavaa (liitteet 8 & 9). Tämän vuoksi ne eivät ehkä sellaisenaan tulisi käyttöön. Varhaiskasvattajat kokivat, että he kirjoittavat mieluummin erilliselle lapulle, jonka liittävät sitten kansioon. Jätimme varhaiskasvattajille havainnointilomakepohjia käytettäväksi arjessa, jotta he voisivat harjoitella lomakkeiden käyttöä sekä havaintojen arviointia (Liite 10). Ohjeistimme, mitä havainnointilomaketta käytetään. Osa työntekijöistä oli käyttänyt havainnointilomaketta ja piti sitä tarpeellisen työvälineenä esim. varhaiskasvatussuunnitelman täytössä. Lopullisesta havainnointilomakemallista päätimme tehdä mahdollisimman yksinkertaisen, jota varhaiskasvattajat voisivat halutessaan käyttää (liite 11).

Lasten omaa arviointia päätettiin tuoda esille erilaisten haastattelurunkojen, hymynaama –arvioinnin sekä säätilaa osoittavien kuvien avulla. Lapset saivat sanoittaa omia tuntemuksiaan tuokioiden jälkeen. Lapset värjivät hymynaamoja sekä erilaisia sääkuvia sen mukaan, mille tuokiot heistä tuntuivat tai miten he kokivat onnistuneensa toiminnassaan. Arviointiin liitettiin myös lapsen kertomia ajatuksia varhaiskasvattajan kirjaamana. Lapset kokivat hymynaamojen ja säätilakuvien symbolit helppoina, joten ne päätettiin liittää kansioon arviointi menetelmä liitteeksi. Lasten kommentit kirjattiin sanasta sanaan, jotta ne kuvaisivat parhaalla mahdollisella tavalla heidän mielipiteitään. Käytimme palautetta apuna, jotta saimme dokumentteja ja muuta materiaalia kasvun kansioon.

Keräsimme tuokioilta materiaalia, jota voisi käyttää kasvun kansiossa. Saimme toimintatuokioidemme avulla tietoa siitä, mitä kansio voisi mahdollisesti pitää sisällään. Keräsimme tuokioilta loruja, lasten sanelemia satuja, piirustuksia, lasten omia arvioita, varhaiskasvattajien havaintoja ja valokuvia. Vanhemmille jakamiemme kyselylomakkeiden avulla saimme tietoomme, millaisia asioita he haluaisivat lapsensa kasvun kansioon. Vanhempien toiveita olivat valokuvat

retkistä ja päiväkodin arjesta, kädenjäljet, lapsen sanontoja ja mielipiteitä. Vanhemmat toivoivat myös piirustuksia ja askarteluja kansioon.

Kokosimme esimerkki kansion näiden pohjalta. Kansion välilehdiksi valikoituivat varhaiskasvattajien pyynnöstä varhaiskasvatuksen oppimisen alueet. Kansio on lapsen oma, joten hän voi halutessaan koristella sen mieleisekseen. Aloituslehdellä on tiedot lapsesta ja hänen piirtämänsä omakuva. Seuraavana on päiväkodin esittely lyhyesti. Sen jälkeen on varhaiskasvattajalle ohjeet kansion käyttöön ja tietoa kasvun kansiosta. Näin kansiota pystyvät käyttämään kaikki varhaiskasvattajat, myös sijaiset. Kansion välilehtien alueet on selitetty lyhyesti eli mitä dokumentteja kuhunkin alueeseen voi laittaa. Kansion lopussa oleviin liitteisiin valitsimme yksinkertaisen havainnointilomakepohjan sekä lapsen oma-arviointi lomakkeen. Lisäksi kansion liitteisiin tuli toimintatuokiolla kokeilemamme ja hyväksi havaittu lapsen haastattelurunko.

6.4 Kasvun kansion käyttöönoton tukeminen ja koulutusilta varhaiskasvattajille

Tiedonkeruun jälkeen tarkastelimme tuloksia ja teimme kansioon tarvittavia muutoksia. Kokosimme mallikansion päiväkodille, jonka veimme paikan päälle. Työntekijät pääsivät tarkastelemaan näin konkreettisesti, mitä asioita kansiossa voi olla. He saivat myös miettiä, mitä asioita itse keksisivät laittaa kansioon. Keskustelimme varhaiskasvatuksen esimiehen kanssa puhelimesta siitä pitäisikö heille pitää koulutuspäivä kasvun kansioon liittyen. Sovimme, että pidämme koulutuksen, jotta kasvun kansion idea tulisi selvemmäksi kaikille työyhteisön jäsenille. Esimieheltä tuli toive, että kansio voisi sisältää valokuvia, piirustuksia, värityskuvia, kertomuksia leikeistä sekä lapsen haastatteluja. Internetissä tuli vastaan paljon lapsen haastattelulomakkeita. Halusimme kansioon yksinkertaisen lomakkeen, jota voi käyttää laajasti monen ikäisen lapsen kanssa. Teimme yksinkertaisen haastattelurungon mallikansioon.

27.8.2018 pidimme Rääkkylän päiväkodilla koko päiväkodin henkilökunnalle koulutuspäivän, jossa kerroimme, miten kasvun kansiota tulisi käyttää ja miten sitä voi hyödyntää käytännössä. Koulutuksen tarkoituksena oli myös lisätä

kasvattajien tietämystä pedagogisen dokumentoinnin ja osallisuuden tärkeydestä. Ensin valmistelimme Power Point –esityksen, jossa kerroimme pedagogisesta dokumentoinnista ja osallisuudesta. Käytimme tietoperustan pohjana opinnäytetyötä varten keräämäämme teoriaa. Etsimme internetistä kasvun kansiota esimerkki videoita, joista valitsimme yhden näytettäväksi koulutusillassa. Näytimme koulutuksessa esimerkki videon Kasvun kansio – mallista Youtube –videopalvelusta. Tämän jälkeen haastattelimme varhaiskasvattajia siitä, mitä mieltä he olivat kansiota ja mitä he olivat ajatelleet mallikansion sisältävän (liite 12).

Keskustelimme koulutusillassa siitä, millaisia arjen tuotoksia kansioon voisi dokumentoida, ja kuinka usein kansiota mahdollisesti täytettäisiin. Kansion käytön tarkoitus ei ole kuormittaa varhaiskasvattajien arjen työtä, vaan olla apuna ja uutena toimintamallina päiväkodissa. Tunnelma oli avoin ja keskustelimme esityksen lomassa. Esille tulevat asiat ja ajatukset kirjasimme ylös päiväkirjaan. Varhaiskasvattajat saivat keskeyttää ja esittää vapaasti kysymyksiä sekä mielipiteitään. Varhaiskasvattajilta tuli vielä toive, että kansiossa olisi kohta, jossa vanhempi voisi kuvailla lapsensa persoonallisuutta ja kiinnostuksen kohteita. Lisäsimme tämän kansion liitteeksi. Kansio muovautuu arjen käytössä ja jokainen voi halutessaan muokata ja muuttaa sitä. Lapsen havainnointia pidettiin tärkeänä ja keskustelua herätti, miten havainnointilomakkeiden käyttö onnistuisi arjessa. Esiin tuli ajatus siitä, että voisiko havainnot kirjata esim. erilliselle pienelle lapulle ja sitten jälkikäteen siirtää ne lomakkeelle ja kansioon. Havainnointien kerääminen muovautuu arjen käytännöissä ja jokainen voi löytää itselleen omimman tavan suorittaa havainnointia.

Tämän työmenetelmän käyttöönotto vaatii, että työyhteisö suhtautuu työkaluun positiivisesti ja on valmis muuttamaan toimintatapojaan. Varhaiskasvattajat kertoivat, että kasvun kansio on tuntunut heistä kuormittavalle työmenetelmälle. Koulutus havainnollisti heille, että heillä on jo osittain pedagogista dokumentointia, ja että dokumentit voi koota samojen kansion sisälle kasvun kansion avulla. Varhaiskasvattajat jäivät miettimään, missä tilanteissa heillä olisi tarpeeksi aikaa täyttää kansiota. Korostimme heille, että kansiota tulisi täyttää

yhdessä lapsen kanssa, jolloin myös yksilöllinen huomioiminen toteutuu. Koulutuksesta jäi kuitenkin olo, että varhaiskasvattajat olivat miettineet kasvun kansion käyttöön ottoa, vaikka mieltämme jäi vielä askarruttamaan ottavatko he tämän työkalun käyttöön vai jääkö se vain ajatuksen tasolle. Opinnäytetyö viimeisessä ohjausseminaarissa toimeksiantajamme kertoi, että kasvun kansio on otettu käyttöön arjessa.

7 Toiminnallisten osioiden esittely

7.1 Toimintatuokioiden esittely

Työntekijöiden ja opettajien kanssa keskusteltaessa tulimme siihen tulokseen, että toteutamme päiväkodissa toimintatuokioita, jotta pääsemme käytännössä testaamaan havainnointilomakkeita. Kasvun kansion olisi tärkeää laittaa havaintoja, joten toimintatuokioidemme pääpaino oli havainnointilomakkeiden testaamisessa. Työntekijät halusivat kasvun kansion jaettavan varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen osa-alueisiin. Toimintatuokioihin toivottiin liikuntaa, koska ryhmämme lapset ovat hyvin liikunnallisia ja aktiivisia. Lapsia työntekijät valitsivat ryhmäämme 12 ja heidät jaettiin vielä puoliksi, jotta havainnointi olisi helpompaa. Iältään lapset olivat 5-6 vuotiaita. Lapset saivat tietää ennen tuokiota, että heitä havainnoidaan ja että käytämme havaintoja koulutehtävän tekemisessä. Kerroimme lapsille, että vanhemmilta olemme saaneet luvan tehdä muistiinpanoja heistä. Pohjustimme asiaa, jotta lapset eivät ihmettelisi mitä muut aikuiset kirjoittavat tuokioiden aikana. Lapsille opinnäytetyöstä tai lupa-asioista kertominen olisi voinut olla haasteellista, koska ne ovat lapselle käsitteenä liian abstrakteja asioita. Kaikki lapset halusivat osallistua tuokiolle. Lapset eivät häiriintyneet tuokioiden aikana havainnoinnista, vaikka se oli heille varsin uusi asia.

Ensimmäisellä kerralla ohjasimme liikuntasalissa tempuradan. Tempuradassa lapsi pääsee liikkumaan monipuolisesti ja käyttämään motorisia taitojaan. Toinen meistä ohjeisti ja veti tuokion, toisen havainnoidessa yhdessä työntekijän kanssa. Havainnointilomakkeeseen kirjasimme yhden lapsen havainnot ja keskityimme

lapsen kuuntelutaitoon, ohjeiden ymmärtämiseen ja motorisiin taitoihin hänen suorittaessaan temppurataa. Ennen tuokioita kävimme yhdessä työntekijän kanssa läpi käyttämämme havainnointilomakkeen ja ohjeistimme lomakkeen täytössä. Lomakkeeseen kirjasimme lapsen nimen, päivämäärän ja havainnoijan. Temppuradassa lapset pääsivät nopan osoittaman värin mukaan tekemään tiettyä ”liikuntarastia”, jotka olimme valinneet niin, että ne kehittävät monipuolisesti karkeamotoriikkaa. Lapset saivat keinua, kiipeillä puolapuissa, pomppia trampoliinilla, ryömiä putken läpi ja tasapainoilla lattialle asetettujen kuvioden päällä. Päiväkodin liikuntasali soveltui tähän tilana ja edellä mainitut välineet olivat saatavilla helposti päiväkodin varastosta. Samalla lapset joutuivat odottamaan vuoroaan sekä harjoittelivat hyväksymään nopan osoittaman tuloksen ja käsittelemään pettymyksiä. Lapset opettelivat myös ohjeiden kuuntelemista ja tarkkaavaisuutta, kun tehtävänä oli löytää oikea liikuntarasti. He harjoittelivat myös sääntöjen noudattamista, sillä heidän oli mentävä nopan osoittamalle rastille. Seurasimme, miten lapset kuuntelivat ohjaajan ohjeita tai miten hyvin he noudattivat ohjaajan asettamia sääntöjä.

Useat havainnoitavat asiat lisäsivät havainnoinnin vaikeutta ja havainnot jäivät hyvin pintapuolisiksi. Totesimme, että käyttämämme havainnointilomake oli liian ”raskaskäyttöinen” aktiiviseen tilanteeseen, jossa tapahtuu jatkuvasti ja havainnoijan voi olla vaikeaa keskittyä kaikkiin lomakkeen kohtiin. Dialogissa varhaiskasvattajien kanssa sopivasta määrästä havainnoitavia asioita ja päätimme, ettei havainnointilomakkeessa voi olla useaa kohtaa.

Toinen toteuttamamme tuokio oli sadutus. ”Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” Yleensä saduttaja ei anna aihetta, eikä hän tee lisäkysymyksiä. Saduttaja kirjaa kertomuksen sana sanalta ja keskittyy kuuntelemaan tarinan kertojaa. Saduttaja osoittaa ilmeillään ja eleillään, että kuuntelee ja on kiinnostunut tarinasta, jonka kuulee. Lopuksi saduttaja lukee koko tarinan juuri niin kuin kertoja on sen hänelle kertonut ja kertoja voi muuttaa tarinaansa, jos kokee sen tarpeelliseksi. Näin kertomus säilyy kertojan päätäntävällässä. Kertomukseen voidaan kirjata lapsen nimi, päivämäärä ja paikka, kirjaaja ja muut paikalla olleet henkilöt. (Karlsson 2014, 24.)

Vuorovaikutus on tässä päinvastainen, kuin perinteisessä pedagogiikassa, aikuinen on tässä kuuntelija. Lapsen ajatukset kuljettavat tätä toimintaa eteenpäin. (Riihelä 2000, 132-133.)

Lapsiryhmä oli sama ja jaettu edelleen kahteen ryhmään. Päiväkodin johtaja oli tällä kertaa toisena havainnoimassa ja seuraamassa tuokiota. Päätimme sadutuksen avulla päästä havainnoimaan lapsen kielellistä kehitystä ja antaa lapselle mahdollisuuden ilmaista itseään sanallisesti ja piirtäen, koska yhdistimme sadutustuokioon myös piirtämisen. Käytimme erilaista havainnointilomaketta, koska edellisen tuokion jälkeen toivottiin vielä yksinkertaisempaa lomaketta avuksi havainnointiin. Tuokion jälkeen kävimme pitkän dialogin päiväkodin johtajan kokemuksista. Ajatuksia herätti, kuinka tällainen onnistuisi päiväkodin arjessa ja onko edes mahdollista keskittyä havainnointiin näin intensiivisesti. Kuitenkin oli hyvä, että oli mahdollisuus pysähtyä tietyn lapsen kohdalle ja kirjoittaa havaintoja ylös. Pohdimme, miten havainnoinnin voisi ottaa osaksi arkea, että jokainen lapsi olisi havainnoinnin kohteena tietyn väliajoin, vaikka edes kerran toimintakauden aikana.

Dialogissa tuli esille myös, että havainnoimalla tulee esille asioita, mitä ei ole ehkä huomannut. Miten joku lapsi saattaa "yllättää" ja toinen toimiikin tilanteessa eri lailla, kun yleisesti odotetaan. Toisaalta tuli myös tunne, että tämä on vaivalloista ja hyvin aikaa vievää. Kuitenkin mielestämme havainnointi on erittäin tärkeä asia ja sen avulla saadaan jokainen lapsi ns. yksilöllisesti esille. Huoltajia varmasti kiinnostaa tietää ja lukea, miten oma lapsi on esim. toiminut jumppatuokiolla tai miten hän ottaa toiset huomioon esim. kotileikissä. Dialogissa päiväkodin johtajan kanssa tuli ilmi, että havainnot voisi olla helpompi tehdä vain erilliselle pienelle lapulle ja sitten koota myöhemmin kansioon. Saimme tuokion kautta paljon piirustus- ja sadutusmateriaalia sekä havaintoja. Materiaalia sai siis yhdellä tuokiolla kansioon hyvin paljon. Kestoltaan tuokio oli n. puolituntia. Kansioon tuli materiaalia sekä lapselta, että kasvattajalta kohtiin ilmaisun monet muodot ja kielten rikas maailma.

Kolmannella kerralla pidimme internetistä löytämämme satujumpan. (Fun Team 2018.) Jumpasta saimme materiaalia kansion kohtaan Kasvan, liikun ja kehityn.

Edelleen olimme muokanneet havainnointilomaketta yksinkertaisempaan muotoon. Lapset osallistimme nyt arviointiin ja otimme heidän mielipiteensä ns. sääkartan muodossa. Jokainen sai sen avulla ilmaista, mitä mieltä oli kyseisestä tuokiosta. Lapset värjivät haluamansa säätilan kuvaamaan sen hetkistä tunnetta, joka jäi jumpan jälkeen. Huomasimme, että lapset ymmärsivät arviointimenetelmän symbolit ja pystyivät kuvien avulla hyvin kertomaan tuntemuksistaan. Jälleen mukana havainnoimassa oli myös työntekijä. Otimme tuokiosta valokuvia, jotka voidaan liittää kansioon yhdessä lapsen mielipiteen ja havainnointilomakkeen kanssa. Keskityimme tuokioissamme havainnointiin ja kaavakkeiden toimivuuteen. Tuokioiden jälkeen ja keskusteluja käydessämme työntekijät halusivat mahdollisimman yksinkertaisen ja pelkistetyn lomakkeen avuksi havainnointiin.

Neljäs kerta toteutettiin Kili-jumpan materiaalin pohjalta. Kili-jumppa on tarkoitettu kielellisistä erityisvaikeuksista kärsivien lasten tukemiseen päivähoitossa. Sitä voidaan käyttää myös kielellisen kehityksen havainto ja arviointi menetelmänä. (Isokoski, Lindholm, L., Vepsäläinen & Lindholm, R. 2002, 7.) Tämä toive tuli päiväkodin johtajalta. Tällä kerralla mukana ei ollut työntekijää ja toteutimme tuokion kahdestaan. Toteutimme KILI-jumppa materiaalin Nakkisämpylät osion (Isokoski ym. 2002, 24.) Keskityimme lasten mielipiteisiin ja heidän kokemuksiinsa toimintatuokiosta. Rääkkylän hyvinvointilautakunnalta tuli toive, että kansiossa näkyisi lapsen omaa arviointia, tuntemuksia ja mielipiteitä. Otimme jälleen valokuvia tuokiosta, lapset piirsivät toimintatuokion tapahtumia ja lopuksi vielä kirjoitimme jokaisen lapsen ajatuksia ylös, siitä mitä olimme tehneet. Ajatukset koottiin piirustuksen taakse ja näin jokaisella oli valmis esimerkki "materiaali" omaan kasvun kansioonsa. Tässäkin käytimme työmenetelmänä palautetta emmekä niinkään arviointia. Lapset saivat antaa palautetta tuokiosta meille ja samalla myös itselleen siitä, miten he olivat onnistuneet toimimaan tässä tuokiossa. Lasten mielipiteitä kirjatessa huomasimme, että osalla lapsista oli vaikeuksia tuoda esille mielipiteitään. Osa lapsista kertoi hyvin tarkasti mitä oli tehty ja miltä se oli heistä tuntunut. Lopuksi haastattelimme osaa lapsista tekemällämme haastattelurungolla. Haastattelut onnistuivat hyvin ja niistä sai hyviä esimerkkejä mitä kasvun kansioon voi laittaa.

Jälkikäteen mietittynä olisi ollut työmme kannalta parempi, jos olisimme saaneet materiaalia oppimisen alueiden jokaiseen kohtaan. Näin kansioista olisi tullut havainnollistavampi ja varhaiskasvattajat olisivat nähneet, mitä kaikkea kansioon voi laittaa. Lasten omaa arviointia ja mielipiteitä olisimme voineet kysellä ja kirjata ylös enemmän näin lapsen oma ääni olisi tullut esille vielä paremmin. Olisimme voineet osallistaa lapsia enemmän toimintatuokioiden suunnittelussa niin, että he olisivat olleet jo alkuvaiheessa mukana projektissa.

8 Opinnäytetyön arviointi

8.1 Tavoitteen toteutuminen

Kehittämisen arvioinnista eli evaluoinnista on hyötyä. Arviointi auttaa pitämään kehittämisen suunnan oikeana. Arviointi auttaa tekijöitä tulemaan tietoisiksi siitä edetäänkö kohti kehittämisen tavoitteita. Arviointi ei kuulu ainoastaan loppuvaiheeseen vaan se on tapa ohjata kehittämistä sen koko toteutuksen ajan. Arviointi selkeyttää ja havainnollistaa sitä, mitkä toimet vievät kehittämistä haluttuun suuntaan. Arviointi on tapa saada esille se, miten on toimittu, millaisia tavoitteita on saavutettu ja millaisiin vaikutuksiin tai tuloksiin on päästy. Osallistavassa kehittämisessä asiakkaiden ja palvelujen käyttäjien näkemykset otetaan mukaan arviointiin. Arviointeja voidaan hankkeen laajuuden tai tavoitteiden mukaan tehdä eri vaiheissa. Joskus loppuarviointi riittää, toisinaan taas tarvitaan alku-, väli- ja loppuarviointi. Arvioinnin tulisi olla laadun varmistamiseksi systemaattista ja suunnitelmallista. Arviointisuunnitelmasta ilmenevät arvioinnin tarkoitus ja tavoite, ajankohta, toteuttamismenetelmä ja kohderyhmä. (Heikkilä ym. 2008, 88.)

Toimintatuokioissa saimme hyvin selville, millaista havainnointilomaketta käyttämällä havainnointi onnistuisi parhaiten. Ajan puutteen vuoksi emme voineet pitää tuokioita jokaisen varhaiskasvatussuunnitelman osa-alueiden mukaan, vaikka se olisi palvellut kansion kokoamista parhaiten. Lapsen toiminnan arviointi on iso osa varhaiskasvatusta ja päätimme siksikin keskittyä havainnointiin ja havainnointilomakkeiden testaamiseen, vaikka kasvun kansion tehtävä ei

olekaan olla pelkän arvioinnin väline. Oli hyvä, että toimintatuokioilla oli päiväkodin varhaiskasvattaja mukana. Saimme näin ollen palautteen heti ja pystyimme näin ollen kehittämään toimintaamme seuraavaan kertaan. Jätimme henkilökunnalle havainnointilomakkeita ja esitimme toiveemme, että he testaisivat niitä seuraavaan kertaan mennessä, jotta saisimme tietoa ja mielipiteitä, miten lomakkeet toimivat arjessa. Puolet varhaiskasvattajista kertoi käyttäneensä havainnointilomaketta ja lomake oli heistä toimiva. He eivät kokeneet täyttämistä hankalana, vaikka näin aluksi olettivatkin. Olisimme voineet enemmän ottaa tuokioista lapsen omaa mielipidettä huomioon ja dokumentoida sitä. Lasten omaa arviointia ja mielipiteitä olisimme voineet kysellä ja kirjata ylös enemmän näin lapsen oma ääni olisi tullut esille vielä paremmin. Olisimme voineet osallistaa lapsia enemmän toimintatuokioiden suunnittelussa niin, että he olisivat olleet jo alkuvaiheessa mukana projektissa.

Toimintatuokiot antoivat tiedonkeruumenetelmänä lähinnä tietoa havainnointilomakkeen ja lapsen oman arvioinnin osalta. Haastattelut, keskustelut, hyvinvointilautakunnan kokous ja koulutusilta antoivat enemmän tietoa siitä, millaisia asioita kasvun kansioon toivotaan. Toimintatuokiot toimivat myös havainnollistavana ja opettavana menetelmänä varhaiskasvattajille siihen, mitä kaikkea tuokioilta voi kerätä kasvun kansioon. Kasvun kansion muodon suunnittelussa toimintatuokioista ei oikeastaan ollut apua. Halusimme, että kasvun kansioista tulee siisti ja jäsenelty. Tämän vuoksi jouduimme käyttämään muita tiedon keruu menetelmiä. Toimintatuokiot olivat lähinnä toiminnan järjestämistä lapsille, eivätkä niinkään toimineet opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmänä. Olisimme voineet suunnitella tarkemmin toimintatuokioiden sisällön ja ottaa vähemmän huomioon varhaiskasvattajien toiveita. Budjettimme oli hyvin minimalistinen. Materiaalit saimme käytännössä päiväkodilta, koululta ja pienenä omana panostuksena hankittua. Käytimme päiväkodilla jo olemassa olevia materiaaleja ja toimintatapoja, joten isoja hankintoja ei tarvinnut tehdä. Monesti kehittämistyöt saattavat jäädä tekemättä juuri resurssisyistä ja rahoituksen hakeminen voi olla hankalaa.

8.2 Tuotoksen arviointi

Kasvun kansioita käytetään jonkin verran päiväkodeissa, mutta kartoitusta tehdessämme havaitsimme kasvun kansioiden olevan varhaiskasvattajien mielestä raskaskäyttöisiä ja, että monesti alkuinnostuksen jälkeen niiden käyttö jää vähemmälle. Havaitsimme, että ohjaajan roolissa havaintojen tekeminen on hyvin vaikeaa, koska ohjeiden antamiseen ja tilanteen seuraamiseen menee hyvin paljon aikaa. Pohdimme, miten havainnoinnin voisi ottaa osaksi arkea, että jokainen lapsi olisi havainnoinnin kohteena tietyn väliajoin, vaikka edes kerran toimintakauden aikana. Dialogissa tuli esille myös, että havainnoimalla tulee esille asioita, mitä ei ole ehkä huomannut. Miten joku lapsi saattaa "yllättää" ja toinen toimiikin tilanteessa eri lailla, kun yleisesti odotetaan. Toisaalta tuli myös tunne, että tämä on vaivalloista ja hyvin aikaa vievää. Kuitenkin mielestämme havainnointi on erittäin tärkeä asia ja sen avulla saadaan jokainen lapsi ns. yksilöllisesti esille. Huoltajia varmasti kiinnostaa tietää ja lukea, miten oma lapsi on esim. toiminut jumppatuokiolla tai miten hän ottaa toiset huomioon esim. Kotileikissä.

Halusimme tehdä tuotoksestamme mahdollisimman kevyen, jotta se olisi helpompi ottaa arjen käytänteisiin mukaan. Jos kasvun kansion täyttäminen vie paljon aikaa, ei sitä tule täytettyä lainkaan. Koemme, että vähäinenkin työkalun käyttö edistää pedagogisen dokumentoinnin toteutumista varhaiskasvatuksessa. Otimme kasvun kansion -mallin muodon suunnittelussa huomioon useita toimijoita, joten kasvun kansion -malli on muovautunut toimijälähtöisesti. Olisimme toivoneet vielä enemmän mielipiteitä tai toiveita kasvun kansio -malliin liittyen. Kasvun kansio helpottaa lapsen yksilöllisen varhaiskasvatussuunnitelman tekoa. Usein henkilökunnalta vaaditaan paneutumista aiheeseen ja aikaa tehdä pedagogista dokumentointia. Toivomme, että varhaiskasvattajat näkevät aiheen tärkeyden, sillä pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Laadun tarkkailu ja varhaiskasvatuksen kehittäminen kuuluvat uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tätä jokaisen varhaiskasvatusta harjoittavan toimijan tulee noudattaa. Mielestämme mallikansio on selkeä ja toimiva. Kansion

avulla voidaan havainnollistaa, mitä kasvun kansio voi sisältää ja millä erilaisilla dokumenteilla voidaan lapsen kasvua ja kehitystä tukea.

9 Pohdinta

9.1 Johtopäätökset

Kansion avulla voi toteuttaa lapsen osallisuutta, pedagogista dokumentointia sekä arviointia. Kansion käyttö on suurelta osin varhaiskasvattajan vastuulla. Innostuimme itse aiheesta suuresti ja opinnäytetyön prosessin edetessä tunne siitä, että haluaisimme itse olla tulevaisuudessa kehittämässä kasvun kansiota yhä toimivammaksi, voimistui. Pyrimme myös siihen, että toimeksiantajamme tiesi mitä ollaan tekemässä ja millä aikataululla. Koulutusillassa saimme avoimesti keskustella yhdessä varhaiskasvattajien kanssa missä vaiheessa olemme menossa ja selkeyttää aikatauluamme.

Lapsen oikeus osallistua toteutui opinnäytetyön prosessissa tuokioille osallistumisen kautta. Lasten haastattelut ja mielipiteet vaikuttivat kansion lopulliseen muotoon. Säätila-arviointi lomakkeen käyttö oli lasten mielestä helppo, joten valitsimme sen yhdeksi välilehdeksi. Lapsella on oikeus kehittyä, leikkiä, liikkua ja oppia, jotka otimme huomioon tuokioita suunniteltaessa. Myös kasvun kansion avulla voidaan seurata näiden toteutumista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa näkyy vahvasti aikuisen näkemys lapsesta ja kasvun kansiolla voidaan lisätä lapsilähtöistä näkökulmaa varhaiskasvatukseen. Kirjatessa lapsen tapahtumia voidaan havaita missä eri asioissa lapsi on osallinen ja missä hän ei pääse vaikuttamaan, vaikka hänellä tulisi olla tähän mahdollisuus. Kasvun kansio lisää lapsen omaa-arviointia, yhteistyötä perheen kanssa ja lapsen osallisuutta. Vanhemmat pystyvät paremmin näkemään mitä lapsi tekee ja oppii päivisin. Parhaimmillaan kasvun kansio lisää vuorovaikutusta lapsen ja varhaiskasvattajan välillä ja varhaiskasvattaja paneutuu vahvemmin yksilöihin, kun asettuu miettimään jokaista lasta erikseen. Kasvun kansio voi lisätä lapsen arvostusta ja varhaiskasvattaja voi saada erilaista näkökulmaa lapsen tarkasteluun.

Osallisuuden ja lapsilähtöisyyden lisääminen oli yksi opinnäytetyömme tarkoituksista. Kansio on otettu käyttöön työmenetelmänä Rääkkylä varhaiskasvatuksen arjessa, joten onnistuimme lisäämään osallisuutta, pedagogista dokumentointia ja lapsilähtöisyyttä.

Kehittämistyössämme teimme kasvun kansio –mallin, joka on kehittämistulos. Tekemämme kasvun kansio –malli voi toimia myös muissa päiväkodeissa, koska sen rakenne on hyvin yksinkertainen. Kuitenkin mallin sopivuus muualle riippuu työyhteisöstä ja päiväkodin tavoitteista. Halusimme ensisijaisesti toteuttaa työmme niin, että sen tuotos toimii parhaiten juuri Rääkkylän päiväkodissa. Uskomme kansion olevan käyttökelpoinen, mutta sen malli ja välilehdet saattavat muuttua käytännön työn myötä. Meillä ei kuitenkaan ollut aikaa olla mukana arjen rutiineissa, vaikka kasvun kansion käyttöön otossa olisi mahdollisesti ollut tarpeen osallistua arjen rutiineihin usean viikon ajan, jotta toiminta sekä tilaisuudet kansion käytölle olisivat selkiytyneet opinnäytetyön tekijöille.

Työyhteisö jäi miettimään oppimisen alueiden jaon haasteellisuutta. Oppimisen alueiden kautta varhaiskasvattaja näkee selkeästi, millaista toimintaa heillä on ollut ja mitä vielä voisi olla lisää. Kasvun kansio auttaa varhaiskasvattajaa toiminnan suunnittelussa sekä itsereflektiossa. Kansiot tulisi ottaa mukaan arjen rutiineihin, mutta menetelmän käyttöön ottoon voi mennä aikaa. Uusien työmenetelmien omaksuminen voi olla työyhteisölle haasteellista. Voi myös olla, että menetelmä koetaan liian vaikeaksi tai epäkäytännölliseksi. Jos kansiota käytetään säännöllisesti pedagogisen dokumentoinnin välineenä voi sen avulla havaita, millaisia asioita päiväkodin arjessa on paljon ja mitä sinne voisi tuoda lisää. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan myös havaita, mikäli ryhmällä tai yksittäisellä lapsella on oppimisessaan tiettyjä vahvuuksia tai kehittämiskohteita ja nämä voidaan ottaa huomioon viikko- tai kausisuunnitelmia tehdessä.

Johtopäätöksenä voimme todeta, että opinnäytetyömme tavoite ja tarkoitus toteutui. Teimme toimivan mallikansion joka on otettu käyttöön Rääkkylän varhaiskasvatuksessa, näin ollen tarkoituksemme lisätä pedagogista dokumentointia sekä lapsen, varhaiskasvattajien ja huoltajien osallisuutta täyttyi.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Eettinen ajattelu vaatii kykyä pohtia omien ja yhteisön arvojen kautta sitä, mikä on oikein tai väärin. Lakien ja eettisten normien tuntemus auttaa tutkimustyössä tehtävien ratkaisujen tekemisessä. Tutkimuksen moraalinen arvioinnissa on merkitystä seurausetiikalla, joka korostaa seurauksien arviointia moraalinen perustana. Arviointia voidaan joutua soveltamaan, kun kirjoitetaan tutkittavista ja heidän yhteisöstään. Tavoitteena on kirjoittaa niin, ettei silotella tutkittavaa todellisuutta, mutta ei myöskään leimata negatiivisesti tutkittavien ryhmää. (Kuula 2014, 21-23.)

Opinnäytetyöprosessiin kuului paljon eettisiä kysymyksiä ja ne tulee ottaa huomioon työtä tehdessä. Kaikki tiedon hankintaan ja julkaisuun liittyvät eettiset periaatteet tulee olla yleisesti hyväksytyjä. Tutkimus, joka täyttää eettiset periaatteet edellyttävät, että sen teossa on käytetty hyvää tieteellistä käytäntöä. Jo aiheen valinta on omalta osaltaan eettinen kysymys. Työtä tehdessä tulee ottaa huomioon ihmisarvon kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2008, 23-25.) Tutkimusta tehdessä tulee miettiä, miten tutkimukseen osallistuvien henkilöiden suostuminen hankitaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 26.) Kysyimme vanhemmilta luvan, saako heidän lastaan havainnoida ennen kuin rupesimme toteuttamaan toimintatuokioita. Hyvän tieteellisen tavan noudattaminen on sitä, ettei tutkimusaineistoa kerätä ilman havainnoitavan suostumusta. (Vilkkä 2006, 57.) Lapsille kerroimme, miksi havainnoimme ja mihin tarkoitukseen esim. heidän haastattelunsa tulevat. Otimme huomioon lasten kehitystason ja kerroimme asian lapsille mahdollisimman yksinkertaisesti ja selkeästi.

Pyrimme käyttämään työssämme lähdekritiikkiä. Välillä ongelmaksi muodostui, ettemme löytäneet uusia lähteitä käyttämistämme aiheista. Kuitenkin usein lähteissä toistui sama tekijä ja se sai meidät uskomaan tekijän luotettavuuteen. Pyrimme käyttämään ensisijaisia lähteitä koska toissijaisten lähteiden käyttö lisää aina tiedon muuttumisen riskiä. (Vilkkä 2006, 73.) Välillä alkuperäisten lähteiden löytyminen oli mahdotonta ja sen takia lähteiden joukoissa on myös kokoelma teoksia.

Tutkimuksen eettisyys rakentuu tieteellisten käytäntöjen noudattamisesta. Tutkimuksen tulisi olla toistettavissa samoissa olosuhteissa riippumatta tekijästä. Työelämän tutkimuksissa tutkimuseettisten peruseriaatteiden noudattaminen voi kuitenkin olla hankalaa. (Vilkkä 2005, 29–30.) Tutkimustulosten on täytettävä tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset. Tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018; Kuula 2014, 34.) Olisimme voineet avata keskustelumme teemoja enemmän työyhteisölle saavuttaaksemme paremmin yhteisymmärryksen. Aika tuli kuitenkin aiheessa vastaan. Jätimme tietoa työpaikalle, mutta emme varmistuneet siitä lukivatko työyhteisön jäsenet hankkimaamme tietoa. Emme myöskään varmistuneet haastatteluissamme siitä ymmärsivätkö kaikki työyhteisön jäsenet mitä pedagoginen dokumentointi on ja miksi se on tärkeää varhaiskasvatuksessa.

Tutkijalla saattaa olla puutteellinen ammattitaito, mistä johtuen tieteelliset käytännöt ovat huonoja. Tutkijalla voi olla huono tieteenalan hallinta tai huolimattomuutta tulosten kirjaamisessa ja raportoinnissa. Piittaamattomuus hyvistä tieteellisistä käytänteistä ilmenee laiminlyönteinä ja holtittomuutena tutkimusta suoritettaessa. Tutkija voi myös vähätellä muiden tutkijoiden osuutta tai lähdeviitteet voivat olla puutteellisia. Huonoa tieteellistä käytäntöä on myös, jos tutkimustuloksia sekä menetelmiä huolimattomasti ja harhaanjohtavasti raportoidaan. Tuloksia saatetaan kirjata ja säilyttää puutteellisesti tai samoja tuloksia julkaista useita kertoja uusina, johtaen toisia harhaan oman tutkimustyön suhteen. Vilppi on tiedeyhteisön harhauttamista. Tutkija voi esittää vääriä tietoja tai tuloksia. Vilppiä ovat sepittäminen, vääristely, luvaton lainaaminen ja anastaminen. (Kuula 2014, 36-37.)

Opinnäytetyöprosessi oli meille molemmille uusi asia. Haasteen opinnäytetyön tekemiseen toi menetelmien valinta sekä tulosten kirjaaminen. Opinnäytetyössämme oli monta vaihetta, mikä lisäsi tulosten kirjaamisen, säilyttämisen ja tulkinnan haasteita. Pehdyimme ennen tutkimuksen aloittamista kasvun kansio -aiheeseen lukemalla aiempia tutkimuksia. Monissa tutkimuksissa oli käytetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Halusimme saada kerättyä aineistoa myös muilla tavoilla, koska uskoimme sen antavan

todellisemman kuvan siitä, millainen kansio olisi sopivin. Päiväkodin varhaiskasvattajilta saimme tietoomme, etteivät kyselylomakkeet ole toimineet kovinkaan hyvin vanhempia osallistavana menetelmänä. Havaitimme tämän myös itse, koska kyselyymme vastasi hyvin pieni prosentti vanhemmista. Tiedonkeruu toiminnallisilla menetelmillä, haastatteluina ja keskusteluna varhaiskasvattajien kanssa toi enemmän tietoa, josta pystyimme tekemään johtopäätöksiä.

Lapset ja psyykkisesti vajaakykyiset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Tutkimukseen näiden ryhmien kanssa tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. Tämä perustuu ajatukseen, jonka mukaan edellä mainituilla ryhmillä ei ole täyttä kompetenssia tehdä informoitua suostumusta. Tämä edellyttäisi itsemääräämisoikeutta ja kompetenssia sen käyttämiseen. Tutkittaessa lapsia, joiden huoltajilta tai laillisilta edustajilta kysytään ensin lupa, pitää itse tutkittavia informoida tarvittaessa eri tavalla, kuin heidän edustajiaan. (Kuula 2014, 147-151.) Lähetimme havainnointiluvat vanhemmille (liite 5.) ja havainnoimme vain niitä lapsia, joidenka vanhemmilta tai huoltajilta saimme luvan. Informoimme lapsia parhaaksi katsomallamme ja yksinkertaisella tavalla, jotta lapset kykenivät ymmärtämään, mitä me teimme kirjauksilla.

Opinnäytetyömme raportissa olemme merkinneet viitteet noudattaen opinnäytetyönohjeen ja hyvää tieteellisen käytännön tapaa. Plagioinnilla tarkoitetaan toisen tekijän ideoiden tai tutkimustulosten esittämistä ominaan. (Kiikeri & Ylikoski 2004, 114-116, 29; Vilkkä 2005, 110). Kyselylomakkeiden tulokset olemme ilmoittaneet totuudenmukaisesti ja niitä vääristelemättä. Opinnäytetyön prosessi on raportissa kuvattu niin kuin se on todellisuudessa tapahtunut. Apuna olemme käyttäneet omaa reflektiopäiväkirjaamme. Myös toiminnallisen opinnäytetyön on täytettävä tutkimusviestinnän vaatimukset ja raportista tulee saada selville mitä, miksi ja miten olet tehnyt ja millaisiin johtopäätöksiin olet tullut tehdessäsi opinnäytetyötä. Opinnäytetyö kertoo lukijalle oman ammatillisen osaamisesi. (Vilkkä 2005, 65.)

Tutkimuksen tai tutkimusaiheen kuvaus tutkittaville on tärkeää. Henkilötietolain 1999 voimaantulon jälkeen on ollut tärkeää informoida tutkittavia tutkimusaineiston käsittelystä ja kohtalosta. Tutkimusaineistoa voidaan kerätä tutkittavilta esimerkiksi kirjekyselyllä, haastatellen, kirjoituspyyntönä, videoiden, osallistuvalla havainnoinnilla tai internetin avulla. Kaikissa näissä tapauksissa tulee tutkittaville antaa tietoa tutkimusaineiston käytöstä. Jos aineisto pystytään muuttamaan anonymiksi, voidaan sitä käyttää seuraavissa tutkimuksissa. (Kuula 2014, 99-100.) Keräämissämme havainnointilomakkeissa ja lasten tuotoksissa oli lasten nimiä. Emme voineet käyttää tuotoksia sellaisenaan kasvun kansio –mallin teossa havainnollistavina esimerkkeinä. Osa tuotoksista jäi lapsille itselleen. Havainnointilomakkeiden havainnoista teimme yhteenvetoja esimerkeiksi. Näin havainnoija, tietty tilanne tai lapsi eivät tule mallikansioon näkyville.

9.3 Kehittämistyön jatkumahdollisuuksia

Kasvun kansiota voi kehittää jatkuvasti. Myös digitaalisia kasvun kansioita on ja tätä konkreettista tuotosta voi käyttää apuna, jos päiväkotitoimi haluaa joskus siirtyä digitaaliseen versioon. Kansion sisältöä ja ulkoasua voi kehittää jatkuvasti ja miettiä sitä, miten paljon esimerkiksi vanhemmat olisivat mukana kansion tekemisessä. Olisi mielenkiintoista tietää jonkun ajan kuluttua mitä varhaiskasvattajat ovat mieltä uudesta työvälineestä ja millä tavalla kansiota käytetään arjessa, siinä olisi mielenkiintoinen aihe esim. opinnäytetyöksi. Itse tulemme varmasti hyödyntämään tämän prosessin aikana saamaamme tietoa ja olla esimerkiksi tulevassa työpaikassamme viemässä uutta työskentelytapaa eteenpäin.

9.4 Oman oppimisen ja ammatillisen kasvun pohdinta

Aloitimme opinnäytetyön prosessimme loppuvuodesta 2017. Kummallekin meille oli alusta saakka selvää, että haluamme toteuttaa opinnäytetyömme toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyömme oli suuri oppimisen prosessi. Alussa kaikki oli sekavaa ja tuntui, ettei mistään saada kunnolla otetta. Pikkuhiljaa

ajatukset alkoivat selkiintyä ja toiminnallisen opinnäytetyön prosessi hahmottua. Aihe oli meille itsellemme läheinen ja kummatkin tunsivat suurta mielenkiintoa aihetta kohtaan. Se auttoi meitä niinä hetkinä, kun tuntui että työ ei etene.

Opimme paljon siitä, miten työmme eteni kehittämistyön prosessin mukaisesti ja kaaviossa olevat kuvaukset menivät omassa opinnäytetyössämme juuri tällä syklillä. Saimme paljon uutta tietoa pedagogisesta dokumentoinnista, havainnoinnista ja osallisuudesta. Aiheemme tuli työelämästä, varhaiskasvatuksen kentältä ja uskomme vahvasti, että se tukee meidän oppimistamme ja antaa uutta tietoa tulevaisuuteen. Tätä tietoa tulemme varmasti jakamaan työelämässä ja hyödyntämään sitä tulevassa työssämme varhaiskasvatuksen kentällä. Samalla huomasimme, että on välillä vaikeaa luoda uutta toimintamallia ja työtapaa työpaikalle ja miten tärkeää on se, että osaa perustella ja omaa riittävän teoretiedon, kun lähtee viemään uutta työvälinettä kentälle. Täytyy uskoa tekemäänsä ja pystyä perustelemaan valintansa, se on mielestämme ammatillista kasvua parhaimmillaan ja opinnäytetyö prosessimme oli tässäkin suhteessa opettavainen. Reflektiopäiväkirjamme olivat apuna koko matkamme ajan. Sen avulla pystyimme arvioimaan omaa työtämme jatkuvasti ja perustella valintamme. Teoretiedon merkitys korostui oppimisessamme ja alussa aiheen rajaus oli ongelmallista.

Lähteet

- Adenova. 2007. Digitaalinen kasvun kansio.
<http://www.kasvunkansio.fi/esittely/?id=0>. 24.8.2018.
- Ahonen, R., & Lohtaja-Ahonen, S. 2014. Palaute kuuluu kaikille. Liettua: Petro Ofsetas.
- Alasuutari, M. & Karila, K. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Boddy, C. 2005. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 224.
- Cooke, B. & Kothari, U. Teoksessa Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 89-90.
- D' Aoust, C. 1992. Teoksessa Linnankylä, P., Pollari, P. & Takala, S. (toim.). 1994. Portfolio. Arvioinnin ja oppimisen tukena. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino 1995. Kirjapaino Oma Oy. 12.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fun Team. 2018. Satujumppa. Nallen talvipäivät
<http://funteam.fi/Satujumppa.html>. 17.8.2018.
- Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä. Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. ja Leinonen, J. (toim.) Suomen varhaiskasvatus ry. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Kopio-Niini Oy. 16.
- Heikka, J., Hujala, E., & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Helsinki: Multiprint Oy. 59-60.
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Heikkilä, J. & Heikkilä, K. Dialogi – Avain innovatiivisuuteen. Juva: WSOY. WS Bookwell Oy.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.). 2008. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura 2006.
- Helenius, A. 2001. Teoksessa Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 43.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sarjavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kirjayhtymä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hujala, E. & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: P-S Kustannus. 123.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parilla-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Varhaiskasvatus 90 Oy. Gummerus Kirjapaino Oy.

- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: T-Print. 101-102.
- Hutchin, V. 2006. Teoksessa Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 59.
- Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusuvuori, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 47-203.
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185. JAMK. Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy. 24, 98
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Juva. Bookwell Oy.
- Kinney, L. & Wharton, P. An Encounter with Reggio Emilia. Children's early learning made visible. 2 Park Square, Milton Park, Abigdon, Oxfordshire, Lontoo: Routledge. Taylor & Francis Group.
- Kirby, P. 2003. Teoksessa Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 53.
- Koivunen, P. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: Bookwell. PS-kustannus. 16-128.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: Bookwell Oy.
- Kola-Torvinen, P. Digitaalinen kasvun kansio kasvatuskumppanuuden tukena. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18192/URN_NBN_fi_jyu-200630.pdf?sequence=1. 24.8.2018
- Kupila, P. (toim.) 2004. Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Kustannusosakeyhtiö Helsinki: Tammi. 4-11.
- Kuula, A. 2014. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vantaa. Hansaprint Oy. Vastapaino. 21-151.
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voi tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II -näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Leinonen J. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Suomen varhaiskasvatus ry. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Kopio-Niini Oy. 16.
- Liimola, A. & Voutilainen, L. Teoksessa Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski, Nivala 1998, Kustannuspaikka tuntematon. Varhaiskasvatus 90. 97.
- Morgan, D. 1988. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy. 224.
- Mäkelä, M. 2015. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. http://www.socca.fi/files/210/Lasten_toiminnan_dokumentointi_varhaiskasvatuksessa_makela.pdf. 24.8.2018
- Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Tampere: Tammerpaino Oy.

- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämisyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro. Sanoma pro.
- Opetushallitus 2017. Varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Pedagoginen dokumentointi. <https://peda.net/opetussuunnitelma/vasu-2017-pohja/4/4pd>. 24.2.2018
- Opetushallitus. 2016. varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Grano Oy.
- Paulson, F.L., Paulson, P.R. ja Meyer, C.A. 1991." What makes a portfolio a portfolio?" Educational Leadership. N:o 46, ss. 60-63. Teoksessa Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. ja Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 98-99.
- Petäjä, M. & Koponen, E. 2002. Muutosprosessin ohjaaminen. Helsinki. Hakapaino Oy.
- Puro, U. & Matikainen, J. 2000. Dialogi -yhdessä ajattelemisen taito. Helsinki: TSL-taskumatti. Painohäme Oy.
- Raakkyla.fi. 2018. Varhaiskasvatus. <http://www.raakkyla.fi/varhaiskasvatus>. 20.11.2018.
- Rastas, A. 2010. Teoksessa Ruusuvuori, J. (toim.) Nikander, P., (toim.), Hyvärinen, M., (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino Oy.
- Riihelä, M. 2000. Lapset kertovat. Leikkivät tutkijat. Helsinki. Oy Edita Ab.
- Rinaldi, C. 2006. Contesting early childhood. In Dialogue with Reggio Emilia. Listening, researching and learning. 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxfordshire. Lontoo: Routledge. Taylor & Francis Group. 57-58.
- Rintakorpi, K. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen välineenä. Julkaisussa: Lastentarhanopettajaliitto (toim.) Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu – nyt on pedagogiikan aika. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 27–28. <http://www.lastentarha.fi/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Content-Type&blobheadername3=nocache&blobheadername4=nocache&blobheadervalue1=attachment%3B+filename%3DPedagogiikan%2Baika%2Bjulkaisu.pdf&blobheadervalue2=application%2Fpdf&blobheadervalue3=CacheControl&blobheadervalue4=Pragma&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1409192413065&ssbinary=true>. 24.8.2018. 28
- Rääkkylän sivistystoimi 2018. Kunnanhallituksen kokous 19.11.2018. Vuoden 2019 talousarvio 93/1/2018. Kunnanhallitus 5.11.2018 § 171. Sivistystoimen johtajan tiedoksi ilmoitus kokouksen yhteydessä.
- Smeds, K. 2018. Lapsiryhmän toiminnan taso. Osa II Miten toteutan pedagogista dokumentointia? https://edu.fi/yleissivistava_koulutus/varhaiskasvatus/vasu2017tukimateriaalit/pedagoginen_dokumentointi/miten_toteutan/lapsiryhman_taso. 24.8.2018.

- Stenwall, & Seppälä. 2008. Teoksessa Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 53.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Turja, L. 2007. Teoksessa Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 53.
- Turja, L. 2010. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja Hujala, E. (toim.) & Turja, T. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy. 59.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2018. Hyvä tieteellinen käytäntö. <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>
- Varhaiskasvatuslaki 580/2015
- Veenkivi, L. 1998. Ihminen tehtävänä. Pohdiskelua kasvatuksesta. Jyväskylä: Atena.
- Venninen, T. & Leinonen, J. 2018. Osallisuustutkimuksen satoa. VKK-Metro. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. <http://docplayer.fi/8982774-Osallisuustutkimuksen-satoa-tuulikivenninen-ja-jonna-leinonen-vkk-metro-lapsen-osallisuus-paakaupunkiseudun-paivakodeissa.html>. 27.2.2018. 1.
- Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi”. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päivähoidossa. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus: Työpapereita 2010:3. http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf. 20.2.2018. 17-18.
- Wilkinson, S. 1998. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy. 224.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi. PS-kustannus.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski : Gummerus Kirjapaino. Tammi.
- Vilka, H. ja Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Yancey, K. 1992. Teoksessa Linnankylä, P., Pollari, P. & Takala, S. (toim.). 1994. Portfolio. Arvioinnin ja oppimisen tukena. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino 1995. Kirjapaino Oma Oy. 11-53.

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita toteutetaan ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) <i>Räikkylän kunta / Päiväkot</i> Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) <i>Mirva Oinonen 0401053121 mirva.oinonen@raakkyla.fi</i> Työn aihe <i>Kasvun kansio-malli Räikkylän päiväkodille</i>	
Tekijä	Nimi <i>Annina Korhonen</i>	Opiskelijanumero <i>1600124</i>
	Katuosoite	Postinumero <i>81160</i> Postitoimipaikka <i>Romppala</i>
	Puhelin	Sähköpostiosoite <i>annina.korhonen@edu.karelia.fi</i>
	Suoritettava tutkinto <i>Sohonomi</i>	Ryhmätunnus <i>STSAK16B</i>
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) <i>Lrsi Lindlöf</i>	Tehtävänimike <i>Opettaja</i>
	Toimipaikka ja osoite <i>Karelia AMK Tikkarinne 9 80200 Joensuu</i>	
	Puhelin	Sähköpostiosoite <i>Lrsi.Lindlofo@edu.karelia.fi</i>
Hanke	Opinnäytetyö liittyy seuraavaan Karelia-amk:n ulkopuolisen rahoituksen hankkeeseen (hankkeen nimi, hankenumero, rahoituslähde/-ohjelma):	
	Toimeksiantosopimuksen ehdot	
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyö toteutetaan Karelia-amk:n ulkoisella rahoituksella toteutettavan hankkeen yhteydessä. Tekijä ja Ohjaaja luovuttavat Toimeksiantajalle ja Karelia-amk:lle ulkoisella rahoituksella toteutettuihin aikaansaamiinsa tuloksiin sellaiset oikeudet, jotka Karelia-amk on sitoutunut pitämään itsellään tai luovuttamaan edelleen Karelia-amk:n solmimissa rahoitus- ja yhteistyösopimuksissa. Kyseiset tulosten omistus- ja immateriaali-oikeuksia koskevat sopimusehdot on toimitettu Tekijälle ja Ohjaajalle tiedoksi ja allekirjoittamalla tämän sopimuksen he hyväksyvät ne itseään sitoviksi. Ellei toisin sovita, ei kyseisten oikeuksien luovutuksesta makseta korvauksia. Mikäli edellä mainitut sopimusehdot eivät sitä nimenomaisesti estä, opinnäytetyön tekijälle jää kuitenkin aina rinnakkaiset käyttöoikeudet opinnäytetyöhön muunteluoikeuksin.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai sen puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin kolmen vuoden ajan toimeksiannon päättymisestä lukien. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	<i>Räikkylässä 18.4.18</i>	<i>Mirva Oinonen</i>
Tekijä		
Karelia-amk	<i>Joensuu 10.10.18</i>	<i>[Signature]</i>

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

(käytetään, kun tutkimusta/kyselyä tehdään Karelia-amk:n ulkopuoliselle taholle)

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Kasvun kansi Rääkkylän päiväkodille

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö: Rääkkylän päiväkot

Tutkimuksen:

- a) kohde/kohdejoukko: Tahmatassujen lapsiryhmä
- b) aineiston keruumenetelmä: Haastattelu, kyselylomake, havainnointi
- c) aineiston keruun ajankohta: Huhti - toukokuu 2018

Opinnäytetyön tekijä/t:

Ona Makkonen

Annina Korhonen

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Kiiri Lindlöf

Kiiri Lindlöf

Työelämäohjaaja:

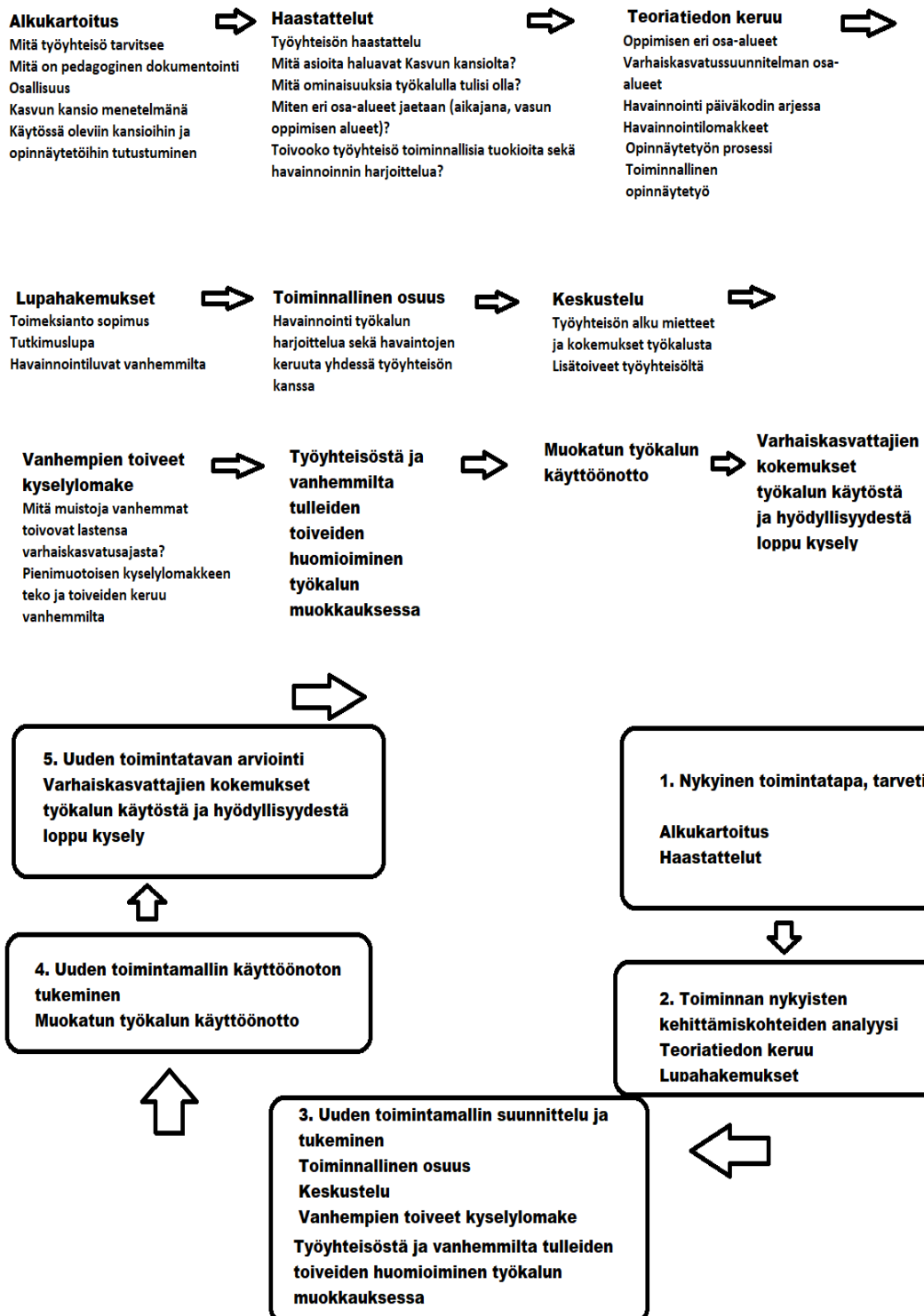
Urina Omonen

20 / 3 / 2018

Rääkkylä

LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Tutkimustyön prosessi

Hyvät vanhemmat!

Teemme opinnäytetyötämme Rääkkylän varhaiskasvatukseen. Lähestyimme jo osaa vanhemmista aiemmin havainnointilupahakemuksella. Nyt haluaisimme tietää vanhempien omia toiveita siitä, millaisia muistoja te haluaisitte lapsenne varhaiskasvatusajasta.

Saatekirje**Mikä on Kasvun kansio?**

Kasvun kansioon dokumentoidaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ja samalla tallentuu muistot retkistä ja kaikenlaiset kokemukset "arkistoituvat". Kasvun kansion kerääminen on järjestelmällistä tiettyjen asioiden/töiden keräämistä säännöllisin väliajoin. Kasvun kansio auttaa seuraamaan yksittäisen lapsen edistymistä ja tavoitteiden suunnittelemisen yksilökohtaisesti helpottuu. Kansio auttaa myös vanhempien ja päiväkodin yhteistyötä. Henkilökunta oppii tuntemaan lapsen ja tietämään mitä lapsi tarvitsee. Tietojen avulla voidaan parantaa työtapoja, oppimisympäristöjä, toiminnan tavoitteita, menetelmiä ja sisältöjä paremmin lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. (Paulson & Mayer 1991.)

Dokumentteja voivat olla esimerkiksi valokuvat, lapsen tekemät piirroksot tai henkilökunnan tekemät havainnot, joiden pohjalta yhdessä lasten ja huoltajien kanssa voidaan seurata lasten kehitystä ja oppimista. (Opetushallitus 2017.)

Vastausosio**Millaisia muistoja haluaisin lapseni varhaiskasvatusajasta?**

Kiitos vastauksesta! Terveisin Annina Korhonen ja Ona Makkonen.

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme Rääkkylän varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyömme aihe on Kasvun kansio -mallin kehittäminen Rääkkylän päiväkodille. Kasvun kansio on pedagogisen dokumentoinnin väline. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja toiminnallisessa osuudessa havainnoimme lapsia. Havainnoinnin avulla saamme tietoomme, mitä asioita kasvun kansioon voi laittaa. Kehitämme kokemusten perusteella kansiota mahdollisimman sopivaksi. Yksittäisistä lapsista ei tule havainnoiteja opinnäytetyöhömmme.

Tarvitsemme vanhempien luvan havainnoida lasta toimintatuokioiden aikana.

Pyydämme, että täytätte lomakkeen ennen ensimmäistä toimintatuokiota 19.4.2018.

Lastamme (nimi): _____

Rastita:

Saa havainnoida

Ei saa havainnoida

toimintatuokioiden aikana.

Vanhemman allekirjoitus ja nimen selvennys:

Kiitos! Ystävällisin terveisin Ona Makkonen ja Annina Korhonen.

Alkukartoitus haastattelurunko

1. Mitä asioita haluaisitte kehittää Rääkkylän varhaiskasvatuksessa?
2. Voisiko opinnäytetyö liittyä osallisuuteen ja pedagogiseen dokumentointiin, jotka ovat nyt ajankohtaisia aiheita?
3. Millaista pedagogista dokumentointia toteutatte arjessa?

Havainnointilomakemalli 1.

Mukaiillen Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvu kiikarissa, havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille Liite 2.

Lapsen
nimi: _____

Havainnointipäivä: _____

Havainnointipaikka: _____

Havainnoitava tilanne: _____

Muut lapset: _____

Havainnoija: _____

Kello	Havaintoja	Huomioita ja tulkintoja	Ideoita ja keinoja

Mukaiillen Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvu kiikarissa, havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille Liite 5. Havainnointi- ja dokumentointilomake 1.

Havainnointilomakemalli 2.

Mukaiillen Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvu kiikarissa, havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille Liite 5. Havainnointi- ja dokumentointilomake 1.

Kello	Havainnointi-tilanne	Dokumentointi

Mukaiillen Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvu kiikarissa, havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille Liite 5. Havainnointi- ja dokumentointilomake 2.

Varhaiskasvattajille jätetty havainnointilomake 3.

Mukaillen Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvu kiikarissa, havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille Liite 8. Lapsi päivähoitossa, havainnointilomake. Kysymyksiä varhaiskasvattajalle avuksi havainnointiin ja dokumentointiin.

Lapsen nimi: _____ pvm _____

1. Kerro lapsen päivittäistominnoista (ruokailu, wc, lepo, ulkoilu, pukeminen.)

(Vasu oppimisen osa-alue Kasvan liikun ja kehityn)

Havainnointilomakemalli 4.

Litteenä kasvun kansio -mallissa

Havainnointilomake

Lapsen nimi: _____

Pvm: _____

Havainnot: _____

Mukailten Koivusen ja Lehtisen kirjasta Kasvukiikarissa,
havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. (Aaltonen ym. 2008.)

Ryhmähaastattelurunko

1. Mitä tavoitteita haluatte toimintatuokioille?
2. Mihin oppimisen alueisiin kiinnitämme huomiota toimintatuokioilla?

Koulutusillan palautekyselyrunko

1. Mitä mieltä olette tekemästämme esimerkkikansiosta?
2. Mitä kokemuksia teillä on kansion käytöstä herännyt arjessa?
3. Miten oppimisen alueiden jaottelu toimii mielestänne?
4. Onko teillä jotain parannusehdotuksia?